

Жыве Беларусь!

БЕЛАРУС

Address: P. O. Box 3225
Farmingdale, NY 11735

BIELARUS/Belarusan newspaper in Free World ISSN 1054-9455
Published by the Belarusan American Association, Inc.

№ 552 Студзень 2009 г.
Год выдання 59

Калядныя і навагоднія віншаваньні ад Старшыні Рады БНР Івонкі Сурвілла

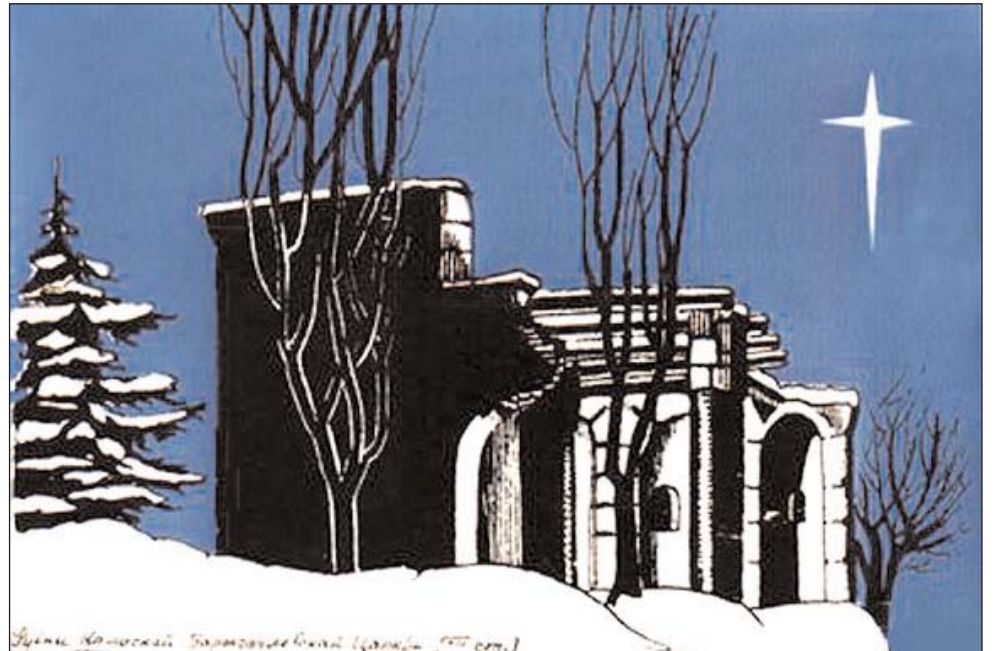
Шаноўныя суродзічы, дарагія сябры!

У канцы гэтага 2008-га году хачу выказаць Вам маю глыбокую ўдзячнасьць за ўсё, што вы зрабілі, каб належна адзначыць 90-я ўгодкі БНР. Адзначаліся яны ў Беларусі, у Эўрапейскім парлямэнце ў Страсбургу, на Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі, на канфэрэнцыі ў Празе, на шматлікіх імпрэзах у ва ўсіх краінах, дзе пражываюць беларусы, а найболей ўрачыста, магчыма, на сёлетніх сьвяткаваньнях 25-га Сакавіка.

Асабіста хачу падзякаваць за запросіны на сьвяткаваньні. У гэтым годзе мела прыемнасьць спаткаць, часта ўпершыню, многіх цудоўных суродзічаў.

Усім жадаю прыемна правесці гэтыя сьвяты. Жадаю цяпліны, шчасця, здароўя, а найважней – задавальненьня тым, што вы зрабілі, каб прынесці крышку шчасця дарагім вам людзям.

Жадаю, каб Новы 2009-ы год прынёс тых зьмены, на якія ўсе мы чакаем – а менавіта волю і дабрабыт нашаму народу. Прашу ў Бога, каб вярнуў яму сваю Краіну Беларусь!

Руіны Барысаглебскай царквы ў Горадні нарысавала я паводле твору Напалеона Орды ў 1961-м годзе ў Мадрыдзе. У 50-я ўгодкі беларускіх радыёперадачаў з Мадрыду хачу падзяліцца з Вамі гэтай першай каляднай картаккай, выдадзенай намі ў тых часы.

Івонка СУРВІЛЛА

Беспрэцэдэнтны выбар будучыні

Вінікі сёлетніх прэзыдэнцкіх выбараў у ЗША прадэманстравалі мне значную эвалюцыю грамадзкай сьвядомасьці і палітычнай культуры амэрыканцаў і адначэньня пэўнага баянсу інтарэсаў розных сацыяльных груп і ідэалёгіяў. Цікава, што ў апошнім нумары “Беларуса” сп. Віталь Зайка, разважаючы над вынікамі прэзыдэнцкіх выбараў, прыйшоў да процілеглай высновы. Ён быў расчараваны і вынікамі выбараў, і кваліфікацыяй новага прэзыдэнта, і сродкамі масавай інфармацыі, якія, як вынікае з развагаў, навязвалі гэтак званы лібэральны каштоўнасьці і здолелі паўплываць на неабазнаную ці непайнафармаваную частку грамадства.

Незалежна ад прыхільнасьцяў да той ці іншай ідэалёгіі, дзіўна аднак было-б ня бачыць ці праігнараваць гістарычную значнасьць і манумэнтальнасьць гэтых выбараў. Гэта падзея ня толькі амэрыканскага палітычнага жыцьця, але ўсёй эўрапейскай цывілізацыі. Доўгатэрміновы эфэкт выбару прэзыдэнтам чарнакурага амэрыканца відавочны ўжо зараз праз энэргію, зь якой віталі гэты выбар ва ўсім сьвеце, і празь незвычайную актыўнасьць і пачуцьцё надзеі, якую адчуваюць мільёны і этнічных мяншыняў, і белых амэрыканцаў. Ніхто ня можа прадказаць, якое гэтае прэзыдэнтства будзе, і ці спраўдзіцца гэты надзеі ў кароткім часе. Аднак для мяне відавочна, што Амэрыка атрымала шанец паправіць сваю палітычную рэпутацыю ўнутры краіны і ў сьвеце.

Калі мінулыя паводзіны прадказваюць будучыя, дык у новым прэзыдэнце я бачу здольнасьць весці дыялёг зь людзьмі розных перакананьняў і знаходзіць агульны грунт да супрацоўніцтва ці прынамсі паразуменьня без адмаўленьня ад сваіх перакананьняў – самая важная, на маю думку, палітычная якасьць. Адкрытасьць сьвядомасьці да ідэй і каштоўнасьцяў адрозных ад уласных (лібэралізм) заўжды была неад’емнай часткай заходняга прагрэсу. Як пэдалі тормаза і газу ў аўтамабілі, кансэрватызм і лібэралізм абодва патрэбныя для кантраляванай мабільнасьці. Кідацца словамі накшталт “гэтак званы лібэральны каштоўнасьці” – гэта як адмаўляць патрэбу любых зьменаў.

Алеся СЁМУХА

Сьветлая, вольная Беларусь хай стане нашым сьцягам!

Зянон ПАЗЬНЯК

Споўнілася 20 гадоў Народнаму Фронту – арганізацыі, дакладней, руху, які адчыніў новую старонку ў гісторыі Беларусі. Самае галоўнае: была дасягнута рэальная незалежнасьць Беларусі, закладзены структурныя і праўныя асновы незалежнай беларускай дзяржавы, падрыхтаваны палітычны і ідэалагічны крах каляніяльнай камуністычнай сыстэмы і сьветапогляду. Была адчыненая магчымасьць (да 1994 г.) культурна-на-

цыянальнага адраджэньня і разьвіцьця Беларускага народу.

Межавыя ступы дзейнасьці Фронту – гэта 1988 (адкрыцьцё Курапатаў і стварэньне БНФ), 1989 (праўда пра Чарнобыль; Устаноўчы зьезд), 1990 (выбары ў Вярхоўны Савет і стварэньне дэпутацкай Апазыцыі БНФ у Вярхоўным Савеце 12-га скліканьня; распрацоўка і прыняцьцё Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі; канцэпцыя Балта-Чарнаморскай Садружнасьці),

1991 (здабыцьцё Незалежнасьці; прыняцьцё дзяржаўных сымбалаў Рэспублікі Беларусь – *Бел-Чырвона-Белага Сьцягу і гербу Пагоня*), 1992 (параза, антызаконаная забарона рэфэрэндуму аб выбарах і перамене ўлады), 1993 (пастанова пытаньня, прапаганда і змаганьне за адстаўку ўраду Кебіча), 1994 (вылучэньне на прэзыдэнцкіх выбарах нацыянальнага кандыдата ад БНФ з дэталёвай праграмай дзяржаўнага і

Працяг на бачыне 4

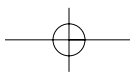
Паважаныя чытачы!

Разам са студзеньскім нумарам “Беларуса” ўсе падпісчыкі атрымаюць у якасьці каляднага падарунка каляндар на 2009 год і наліпку на аўта зь беларускай сымболікай.

Спадзяёмся, што гэтыя падарункі Вам спадабаюцца і разьлічваем на Вашу падтрымку і ў Новым 2009 годзе.

Калі нехта з Вас хацеў-бы мець больш календароў ці наліпак, каб падараваць сваім родным, сябрам ці знаёмым, то іх можна замовіць у рэдакцыі. (Глядзіце абвестку на бач. 8)

Таксама нагадваем, што з наступленьнем новага году прыйшоў і час абнаўленьня падпіскі на газету, калі Вы гэтага не зрабілі раней.

Весткі з Мэльбурну, Аўстралія

Яго Міласць Уладыка Святаслаў ў лістападзе сёлета адведаў усе беларускія асяродкі ў Аўстраліі. У суботу 22-га лістапада а 10-й гадзіне раніцы на беларускіх могілках на "Фаўк-

дзень шмат людзей сабралася разам, каб памаліцца за тых, каго ўжо няма сярод нас. Уладыка Святаслаў у малітве ўспомніў Слуцкіх паўстанцаў, якія аддалі свае жыцці за гонар Бацькаўшчыны.

Сустрэча Уладыкі Святаслава ў аэрапорце.

нэр" ён адслужыў паніхіду па ўсіх адыйшоўшых суродзічах, якія знайшлі свой апошні спачын у аўстралійскай зямельцы. У неспрыяльны халодны і дажджлівы

У нядзелю 23 лістапада Уладыка Святаслаў у перапоўненай царкве сьв. Віленскіх Пакутнікаў адслужыў сьв. літургію. Вельмі прыгожа сьпяваў царкоўны хор. У царкве панаваў сьвяточны настрой, бо даўно ў нашай парафіі не было такой радасці, якую прынёс прыезд і Багаслужэньне Уладыкі Святаслава. Для нас гэта стала новым адраджэньнем у БАПЦ. Багаслужэньне скончылася адсьпяваньнем Уладыку "Многія лета" і рэлігійным гімнам "Магутны Божа".

Прыцаркоўная заля пасля літургіі была запоўненая вернікамі, а некаторыя людзі не змаглі нават трапіць на парафіяльны абед з-за недахопу месцаў, бо ўсе яны былі занятыя і замоўленыя яшчэ за тыдзень да парафіяльнага сьвята.

Старшыня царкоўнай рады Мікалай Субач і Уладыка Святаслаў у сп-ва Субачаў дома.

У час Багаслужбы ў царкве 23 лістапада 2008 году.

Сястрыцтва парафіі добра папрацавала, каб прыгатаваць гэтую сьвяточную імпрэзу. Атрымаўся не абед, а сапраўды шыкоўны банкет. Усе сталы літаральна гнуліся пад растаўленымі на іх смачнымі стравамі.

Пасьля падсілкаваньня пачаліся прамовы. Старшыня царкоўнай рады Мікалай Субач прывітаў Уладыку і ўсіх прысутных і ўручыў маленькі падарунак у гонар прыезду япіскапа БАПЦ у Аўстралію. Падарункам стаў арыгінальны малюнак аўстралійскіх абарыгенаў, якія сядзяць ля вогнішча. Сп. Субач распавёў Уладыку Святаславу пра ўсе праблемы і цяжкасьці, зь якімі сутыкнулася мэльбурнская парафія сьв. Віленскіх Пакутнікаў.

Пасьля гэтага Уладыка распавёў пра сваю вандроўку па беларускіх асяродках Аўстраліі: Сьвідню, Адэляйды і Пэрту.

Тады Аўген Груша прадэклямаваў верш Янкі Купалы "Цару неба і зямлі". А пасля гэтага мастацкі гурт "Каліна" разьвесялі ў прысутных прыгожымі сьпевамі беларускіх песень, якія падпявала ўся заля.

Так хораша і ўрачыста прайшоў радасны дзень, які быў прысьвечаны парафіяльнаму сьвяту і дарогаму госьцю Уладыку Святаславу, духоўнаму апекуну БАПЦ.

У чацьвер 27-га лістапада на зборцы Беларускага сацыяльнага клубу пэнсыянэраў былі адзначаныя 88-я ўгодкі Слуцкага Збройнага Чыну. Акадэмію ладзілі Беларускі Цэнтральны Камітэт у Вікторыі і парафія сьв. Віленскіх Пакутнікаў БАПЦ. Акадэмію адчыніў Старшыня БЦК Янка Барысевіч, прывітаўшы прысутных і сказаўшы кароткую прамову. На яго прапанову адсьпявалі жалобны марш "Сьпі пад курганам герояў".

Пасьля А. Груша зачытаў прывітаньне Старшыні Рады БНР Івонкі Сурвілі і прачытаў кароткі рэфэрат на тэму дня.

Старшыня царкоўнай рады Мікалай Субач у сваім слове паведаміў, што Уладыка Святаслаў вельмі шкадаваў, што ня змог затрымацца даўжэй і прысутнічаць на акадэміі, прысьвечанай Слуцкаму паўстанню.

Пасьля гэтага Аўген Груша прадэклямаваў верш С. Новіка-Пеюна "Зорачкі", які стаўся вельмі папулярнай песняй "На выгнаньні".

На заканчэньне акадэміі прагучаў нацыянальны гімн "Мы выйдзем шчыльнымі радамі".

Такой сьціплай акадэміяй мэльбурнцы адзначылі Дзень Герояў.

Аўген ГРУША

Фэстываль калядных ялінак

У 20-ы раз Музей Амэрыканска-Мадзярскай Фундацыі ў Нью-Бранўіку, Нью-Джэрзі, праводзіць фэстываль калядных ялінак. 7 сьнежня на яго ўрачыстае адкрыцьцё завіталі прадстаўнікі розных этнічных супольнасьцяў, якія суладна жывуць у гэтым штаце. На таблічках пад ялінкамі пазначана: Амэрыка, Беларусь, Мадзяршчына, Данія, Ірляндыя, Італія, Латвія, Лацінская Амэрыка, Польшча, Украіна, Фінляндыя, Харватыя, Шатляндцы, Швэцыя, Эстонія, Японія.

Зялёныя дрэўцы аднаго росту ўсталявалі ў залях музэю арганізатары імпрэзы, а ўжо аздабленьне кожны прынёс сваё. І не было двух падобных! Беларусы ўпрыгожылі сваю ялінку саламянымі цацкамі. Майстэрства іх вырабу спыняла ўвагу многіх прысутных. У суседзяў-украінцаў дамінавалі мінія-

цюрныя вышытыя ручнікі-набожнікі, у латышоў – ваўняныя рукавічкі і тканяны паясы, у італьянцаў – гронкі вінаграду, амэрыканская ялінка была прысьвечана гісторыі краіны, таму лялькі мелі вопратку ў стылі першых пасяленцаў-эўрапейцаў або вайсковыя мундуры, барабаны суседнічалі з папяровымі гірляндамі-ланцугамі. (Такія самыя гірлянды мы рабілі ў дзяцінстве з вокладак сваіх вучнёўскіх сшыткаў.) Цікава, што саломку як матэрыял для творчасці скарысталі таксама эстонцы і швэды. Першыя акцэнтавалі ўвагу на каласах – сонечных промнях, другія паставілі пад ялінкай магутнага саламянага аленя.

На адкрыцьці гучалі прамовы, адбыўся аматарскі канцэрт – пераважала народная музыка і традыцыйныя калядныя сьпевы, былі таксама салодкія пачастункі. Адначасо-

ва адкрылася выстава марак, прысьвечаных Калядам і Новаму году. Беларусы і там засьведчылі сваю прысутнасьць. У каталёгу падрабязна распавядаецца пра традыцыйную куцьцю, кісель, ламанцы... Запачаткавала калісьці ўдзел у гэтым фэстывалі ялінак спадарыня Галіна Русак. У апошнія гады сувязь з Фундацыяй трымае Серж Трыгубовіч. Сёлета яму дапамагла "вытрымаць стыль" спадарыня Надзя Запруднік.

Ялінкі і маркі будуць экспанавана да 25 студзеня 2009 году, асноўнымі наведнікамі музэю ў гэты час будуць школьнікі, якіх такім чынам знаёмяць з рознанацыянальным складам іх роднай краіны.

В. Т.

На здымку справа: так выглядае беларуская калядная ялінка ў Нью-Бранўіку.

**Вячка Станкевіч
"ARCHE"**

Да эміграцыйных хваляў зь Беларусі, як правіла, прычыняліся буйныя гістарычныя падзеі і спадарожныя ім эканамічныя вынікі. Такімі падзеямі былі дзве сусветныя вайны, а ў наш час — распад Савецкага Саюзу. У гэтым артыкуле я сьцісла закрану ранейшыя хвалі і больш падрабязна спынюся на параўнаньні новых эмігрантаў зь іхнымі папярэднікамі.

На заканчэньне я выкажу шэраг прапановаў адносна таго, як можна было-б змякчыць пераходныя працэсы ў эміграцыйным асяродзьдзі. Хоць жыхары Беларусі эмігравалі шмат у якія краіны Эўропы і Паўночнай Амэрыкі, я ў гэтым артыкуле засяроджуся на прыбышых у Злучаныя Штаты Амэрыкі. Менавіта зь іх жыцьцёвымі абставінамі я найбольш абазнаюся.

Наконт памераў гэтай першай вялікай хвалі імігрантаў зь беларускіх зямель існуюць розныя ацэнкі. Па агульных прыкідках яна налічвала звыш аднаго мільёна чалавек. Паводле свайго сацыяльнага становішча гэта былі доляй дробных купцоў і рамесьнікаў. Працяглая самастойнасьць зямель, на якіх яны жылі да перасяленьня, і часьцяком нізкі ўзровень адукацыі спрыялі таму, што іх нацыянальнае сьвядомасьць была невыразнай. У залежнасьці ад сваёй рэлігійнай прыналежнасьці яны, як ужо згадвалася вышэй, далучаліся да расейскіх ці польскіх нацыянальных суполак. Габрэйскія імігранты зь беларускіх тэрыторый гуртаваліся вакол синагог і таксама ўтваралі свае зямляцтвы.

Пасьляваенная хваля

У адрозьненьне ад сваіх папярэднікаў, якія пакідалі родныя

незалежнасьці ў 1918 годзе і іншых важных датаў беларускай гісторыі. Настойліва лабіруючы свае інтарэсы і ведучы разнастайную палітычную ды культурную дзейнасьць, яны намагаліся інфармаваць амэрыканскую грамадзкасьць пра Беларусь. (У параўнаньні з пазьнейшай хваляй пасьляваенных імігранты былі больш аднароднай супольнасьцю з пэўнымі супольнымі каштоўнасьцямі і мэтамі.) Празь нейкі час да іх пачалі далучацца іншыя беларускія пасьляваенныя эмігранты, якія сьпяраша пасяліліся былі ў Вял. Брытаніі, Францыі, Бэльгіі і краінах Паўднёвай Амэрыкі. Аднак адсутнасьць прытоку новых імігрантаў зь Беларусі, якія знаходзіліся ў палоне савецкай імперыі за жалезнай заслонай, прыводзіла да паступовага змяншэньня колькасці і аслабленьня актыўнасьці амэрыканскіх беларусаў. Іх могілкі разрасталіся, а наступныя пака-

За апошнія дзесяцігодзьдзе гэтыя эканамічныя эмігранты сталі значнай часткай сусьветнай беларускай дыяспары. Часамі яны адчуваюць патрэбу далучыцца да старых імігрантаў у справе сьвяткаваньня нацыянальных урачыстасьцяў ці зь нейкіх іншых прычынаў, але ў цэлым больш камфортна пачуваюцца ў межах шырэйшай постсавецкай расейскамоўнай супольнасьці, нахталі населеньніку раёну Брайтан-Біч у Нью-Ёрку і аналягічных раёнаў у іншых гарадах. Так сталася галоўным чынам у выніку працяглай русіфікацыі: адукацыю гэтыя перасяленцы атрымлівалі ў асноўным на расейскай мове. Апроч таго, доўгае ўздзеянне камуністычнай атэістычнай ідэалёгіі зрабіла многіх зь іх нявернікамі ці «намінальнымі вернікамі». А паколькі дзейнасьць дыяспары ў немалой ступені працякае ў рэлігійных асяродках, яны лічаць

навічкі менш здольныя да супольнай і зладжанай працы ў калектыве і насілу ідуць на кампрамісы дзеля супольнай карысьці. Гэта расцэньваецца некаторымі назіральнікамі як вынік выхаваньня ў аўтарытарнай атмасфэры Савецкага Саюзу. Аднак ёсьць падставы меркаваць, што, апынуўшыся пад уплывам больш лібэральных заходніх каштоўнасьцяў, найбольш адказныя зь іх у будучыні прынясуць усё-ж карысьць беларуска-амэрыканскім грамадзкім і рэлігійным арганізацыям.

Іншыя дзеечы, маладзейшыя і, магчыма, больш спрактыкаваныя, лічаць дзейныя беларускія структуры ўстарэлымі і недастаткова дынамічнымі. Так, паводле слоў аднаго актывіста: *"цяперашняя дыяспара больш засяроджваецца на арганізацыі святаў, вечарынаў і да таго падобных падзеяў. Мы-ж прапануем новую мадэль дыяспар-*

Новая хваля эміграцыі: розныя мэты і каштоўнасьці

Раньнія эмігранты

Першыя эмігранты зь Беларусі дасягнулі Новага сьвету яшчэ ў XVII ст. Тады гэта былі, аднак, толькі паасобныя перасяленцы, а не вялікія групы ці хвалі імігрантаў. У большай колькасці апошнія пачалі прыбываць у ЗША ў другой палове XIX ст. Свайго піку гэты працэс дасягнуў на пачатку XX ст. Паколькі землі сёньняшняй Рэспублікі Беларусь у 1795 г. поўнасьцю ўвайшлі ў склад Расейскай імперыі і заставаліся пад уладай гэтай шматнацыянальнай дзяржавы аж да Першай сусьветнай вайны, гэтыя імігранты ў адпаведных дакумэнтах часьцей за ўсё пазначаліся як расейцы ці як прыбышы з Расіі. Што да веравызнаньня, яны былі пераважна праваслаўнымі (вернікамі Расейскай праваслаўнай царквы) і рыма-каталікамі. У канцы XIX — пачатку XX ст. назіраўся вялікі прыток габрэйскіх імігрантаў зь беларускіх зямель, што ўваходзілі ў так званую «рысу аселасьці».

Значная частка беларускіх імігрантаў асядалі ў буйных гарадах на Ўсходнім узьбярэжжы, а таксама ў цэнтры ЗША. Яны гуртаваліся вакол ужо наяўных там рэлігійных суполак, сацыяльных і гандлёвых арганізацый. Многія тамтэйшыя праваслаўныя цэрквы былі заснаваны пры спрыяньні расейскага імперскага ўраду, і іх прыхаджане лічыліся прыналежнымі да «рускай веры». Беларускія каталікі далучаліся да існуючых, пераважна польскіх, рымска-каталіцкіх прыходаў. Сацыяльныя арганізацыі — так званыя «зямляцтвы», у якія імігранты гуртаваліся паводле месца свайго паходжаньня, — дапамагалі новым перасяленцам у іх першых кроках на новай зямлі. Гэтыя арганізацыі паступова занепадалі па меры таго, як пазьнейшыя пакаленьні імігрантаў асыміляваліся амэрыканскім грамадзтвам.

землі з прычыны эканамічных цяжкасьцей або рэлігійнага ўціску, сярод людзей, што імігравалі ў ЗША пасьля Другой сусьветнай вайны, былі пераважна ўцекачы ад Чырвонай Арміі, а таксама былыя прымусовыя работнікі і вязьні канцэнтрацыйных лягераў у Нямеччыне. Пажыўшы пад камуністычнай тыраніяй, яны не хацелі рэпатрыяцыі ў Савецкі Саюз. Некалькі гадоў пасьля вайны яны заставаліся ў лягерах для перамешчаных асобаў у Заходняй Нямеччыне і Аўстрыі. Іх палітычная і нацыянальная сьвядомасьць, як і ўзровень адукацыі, былі дастаткова высокія. У лягерах для перамешчаных асобаў яны нацыянальна арганізаваліся, утвараючы ўласныя рэлігійныя, асьветніцкія і палітычныя антыкамуністычныя структуры. Гэтая арганізаванасьць і тое, што сярод імігрантаў былі пераважна маладыя сем'і зь дзецьмі, заахвочвалі перасяленцаў да заснаваньня ў Паўночнай Амэрыцы ўласных суполак. Да апошніх належалі прыходы Беларускай праваслаўнай царквы, новаўтвораныя сацыяльныя і культурныя арганізацыі, уласныя пэрыядычныя выданьні і нядзельныя школы. Як і імігранты першай хвалі, пасьляваенныя перасяленцы асядалі пераважна на ўсходзе і цэнтры краіны, пазьней пераяжджаючы таксама ў цяплейшыя Фларыду і Каліфорнію.

Гэтыя імігранты стварылі шэраг адносна пасьпяховых і разгалінаваных арганізацый. Сьведчаньнем іхнае энэргічнасьці і гатоўнасьці змагацца за свабоду і дэмакратыю на радзіме стала іх жывая прэса і актыўная кнігавыдавецкая дзейнасьць. Ключавымі падзеямі іх грамадзкага жыцьця зрабіліся штогадовыя сьвяткаваньні гадавіны абвяшчэньня

леньні моцна закранала паступовая асыміляцыя.

Стракатасьць апошняй хвалі

У пачатку 1990-х гадоў, пасьля распаду Савецкага Саюзу, пачалася чарговая хваля іміграцыі, якая спачатку была немаштабнай. Некаторыя з новых імігрантаў далучаліся да ўжо існых беларуска-амэрыканскіх арганізацый, іншыя раствараліся ў шырокай расейскамоўнай супольнасьці. Пазьней, пасьля пашырэння на постсавецкія краіны амэрыканскай іміграцыйнай лятарэі і пагаршэньня эканамічнага становішча ў Беларусі, колькасць імігрантаў значна павялічылася, што дало падставы гаварыць пра новую хвалю.

Заходнія краіны сталі магнітамі для тых, хто баяўся перасяледу за сваю антыўрадавую палітычную дзейнасьць, удзел у дэмакратычных дэманстрацыях ці нават сяброўства ў незарэгістраваных НУА. Шмат хто прасіў палітычнага прытулку для таго, каб атрымаць магчымасьць жыць і працаваць ва ўпадабанай краіне. Студэнты, адлічаныя з ВНУ за сваю палітычную ці праваабарончую дзейнасьць, далучаліся да эміграцыйнай хвалі для працягу свайго навучаньня за мяжой. Найбольшую групу ўсё-ж складалі тыя, хто пакідаў Беларусь з эканамічных прычынаў.

за лепшае трымацца ўбаку ад яе. У выніку эканамічныя імігранты, як правіла, не ўступаюць у наяўныя беларускія арганізацыі, а жывуць пераважна сямейнымі клопатам. Некаторыя зь іх падтрымліваюць цесныя кантакты са сваімі сваякамі і сябрамі ў Беларусі, іншыя толькі зрэдку наведваюць радзіму. Гэты вялікі сэгмент эмігранцкай супольнасьці застаецца за межамі арганізаванай дыяспары і, такім чынам, па-за рамкамі гэтага артыкулу.

"Далучэнцы" і іншыя

Астатнія імігранты і (або) палітычныя ўцекачы падзяляюцца на дзве асноўныя катэгорыі — тых, хто далучаецца да існых арганізацыяў, і тых, хто ўважае за лепшае заснаваць свае ўласныя. У адрозьненьне ад эканамічных імігрантаў, яны захоўваюць цікавасьць да сытуацыі ў Беларусі і робяць захады ў падтрымку свабоды і дэмакратыі на радзіме.

Некаторыя зь іх уступаюць у наяўныя грамадзкія, культурныя, навуковыя і палітычныя арганізацыі, а таксама далучаюцца да шматлікіх беларускіх цэркваў. Шмат у якіх выпадках іхна абазнанасьць у кампутарах і інтэрнеце спрыяе мадэрнізацыі "закасьнелых" структураў, дазваляе ўмацаваць ці замяніць іх друкаваныя органы прывабнымі сучаснымі інтэрнэт-бачынамі. Многія з маладых імігрантаў пераймаюць лідэрства ў такіх арганізацыях па меры адыходу ад справаў старога кіраўніцтва, што часам прыводзіць да зьменаў у характары і мэтадах дзейнасьці такіх арганізацыяў і структураў. З пункту гледжаньня «вэтэранаў», якія схільныя забыць пра свае ўласныя даўнейшыя ўнутраныя канфлікты,

най дзейнасьці, заснаванай на арганізацыі неабходных (праваабарончых і палітычных) кампаніяў і камунікацыі праз Інтэрнэт. Тут ужо неістотна, знаходзімся мы ў Вашынгтоне, Фларыдзе або Каліфорніі. Жывучы ў Злучаных Штатах, зусім не абавязкова ўступаць у мясцовыя арганізацыі; мы можам далучыцца (праз Інтэрнэт) да брусэльскіх, нарыскіх ці любых іншых, якія нас зацікавяць. Я не магу сказаць, што я амэрыканскі беларус, хутчэй, я беларус глябальнай дыяспары."

Разважыўшы больш цьвяроза, можна засумнявацца, ці доўга пражыве такая вера ў віртуальныя кантакты без тых ці іншых рэальных сувязяў і супраці.

Кіруючыся сваёй канцэпцыяй віртуальнай арганізацыі, такія актывісты засноўваюць вялікую колькасць вэб-сайтаў, інтэрнэт-дзёньнікаў і чатаў. Некаторыя зь іх бяруць на сябе клопат аб пошуку сродкаў, неабходных для іх падтрымкі і разьвіцьця, другія займаюцца гэтым на хвалі энтузіязму, які, на жаль, хутка згае. Трэція, падаўшы заяўку на грант і атрымаўшы фінансавую падтрымку для стварэньня вэб-сайту, аказваюцца няздольнымі як сьлед выканаць свае абяцаньні і ўрэшце знікаюць з дагляду, як толькі выдзеленыя грошы канчаюцца. (Рыхтуючы гэты артыкул, я прагледзеў некалькі такіх сайтаў. На адным я ўбачыў толькі аб'яву аб продажы дамэннага імя, другі-ж, хоць і разьмяшчаўся па старым адрасе, цяпер прапагандаваў не дэмакратыю, а парнаграфію.)

Некаторыя прадпрымальныя новапрыбышы ідуць далей за стварэньне сайтаў. Яны засноўваюць, і часам нават рэгіструюць, цэлыя арганізацыі зь мінімальнай колькасцю ўдзельнікаў, але як мага гучнейшымі назвамі,

Працяг на бачыне 10

Беларусь за месяц

Будаўніцтва АЭС

АЭС узьвядуць на Астравеччыне. Генэральным падрядчыкам пры будаўніцтве АЭС прапанавалі быць расейскай кампаніі «Росатом».

Гэтыя рашэнні былі прынятыя на паседжанні адмысловага Савету па працоўных і сацыяльных пытаннях. Нагадаем, што былі тры варыянты пляцоўкі пад АЭС: Астравецкая, Краснапалянская, Кукшынаўская (дзьве апошнія — у Магілёўскай вобласці). Апошняя паўгоду прыкрытэнтнай разглядалася Астравецкая.

Астравецкі раён (Гарадзенская воб.) памежны зь Летувай. Пляцоўка разьмешчана на поўначы раёну, за 30 км ад Вільні і столькі-ж ад курортнай зоны Нарач. Да Менску — 134 км.

Геадэзісты і мэтэаролёгі кажуць, што ў Беларусі пераважаюць паўночна-заходнія вятры. Гэта значыць, што ў выпадку аварыі болей шанцаў, што радыёактыўнае воблака сыйдзе ў кірунку Маладечна, Менску, Бабруйску, Гомеля.

Праць месяц у Астраўцы павінна распачацца будаўніцтва першых 4—9 павярховых дамоў для будаўнікоў атамнай электрастанцыі, а крыху пазней і самой АЭС, што будзе мець два блёкі, магутнасцю 1000 МВт кожны. Першы блёк мяркуюцца пабудавать да 2016 году, другі — да 2018 году.

Стаўленьне мясцовага насельніцтва — тое-ж казалі і год таму магілёўцы — дваістае. З аднаго боку людзі баяцца паўтарэння Чарнобылю, зь іншага, пабудова АЭС — гэта рэальныя працоўныя заробкі і рэальныя працоўныя месцы. Астравеччына змучаная малымі заробкамі. У Менск ці адзеленую шэнгенскай мяжой Летува ня ўсе могуць уцячы.

Напад на Фінкевіча

19 сьнежня быў здзейснены напад на моладзевага актывіста Артура Фінкевіча.

Хлопец увечары выйшаў на ганак дому, які ён здымае на паўночна-ўсходняй ускраіне Менску. Нечакана на яго кінуліся не-

калькі чалавек, зьбілі з ног, нацягнулі на галаву шапку і заваляклі ў мікрааўтобус. Вывезлі за горад, дзе вазілі тры гадзіны няспынна зьбіваючы і пагражаючы жорсткай расправай. Артур кажа, што яму падалося, што гэтыя хлопцы былі са Смаленску і яго вывезуць у Расею, а ён паўтарыць лёс Захаранкі, Ганчара, Красоўскага, Завадзкага.

Што праўда, адвезлі ў заходнім кірунку, выкінуўшы проста ў лесе пад Валожынам. Папярэдне вывернулі ўсе кішэні, забралі пашпарт, ключы ад кватэры, гаманец з грашыма. Хлопцу ўдалося з дапамогай добрых людзей дабрацца да Менску, дзе ён адразу паведаміў пра выпадок у міліцыю ды апэратыўна распавёў пра ўсё журналістам. Ужо ў ноч на 20 сьнежня справа атрымала розгалас.

Цікава, што потым на кватэры хлопца міліцыя правяла ператрус. Забрала газеты, нататнікі, сьцягі, матэрыялы, звязаныя зь дзейнасцю арганізацыі «Маладая Беларусь». Што праўда, паводле напад на Артура, завялі крымінальную справу паводле арт. 206 — «разбойны напад». Ці знойдуць нападнікаў?

Артур Фінкевіч нарадзіўся ў 1985 г. Быў сябрам Маладога фронту. 30 студзеня 2006 г. быў затрыманымі міліцыяй, калі наносіў графіці антыпрэзыдэнцкага зместу. 30 траўня хлопца асудзілі на два гады абмежаваньня волі (хіміі). Пакараньне адбываў у Магілёве, дзе на яго неаднаразова аказваўся ціск. У кастрычніку 2007 г. супраць Артура была заведзена крымінальная справа за парушэньне ўнутранага распарадку і неаднаразовага стгананьні. 20 сьнежня 2007 г. хлопец быў асуджаны на два гады калёні. Праз два месяцы ён быў вызвалены.

ны, дзякуючы ціску Эўропы ў справе палітвязьняў. Улетку 2008 г. зьявіўся стварэньнем новай моладзёвай арганізацыі «Маладая Беларусь».

Па чым газ?

22 сьнежня ў Маскве прайшлі перамовы А. Лукашэнкі і прэзыдэнта Расеі Мядзьведзева. Адным зь пытанняў была цана газу на наступны год для Беларусі.

Вынікі перамоваў — невядома. Бо ніякіх камэнтараў пасяля сурэччы не было. Экспэртэ прагназавалі лічбу ў \$160—170 за тысяччу кубамэтраў (зараз Беларусь плаціць \$127,9).

Праўда, празь дзень Лукашэнка заявіў, што пачатковая цана будзе зніжана, у 2,5—3 разы. Прадстаўнік «Газпрому» заячыў, што сапраўды, першапачатковая цана газу будзе зніжана. Але не сказаў на колькі.

Экспэртэ кажуць, што Расея імкнецца ўтрымаць Беларусь любой цаной, таму і дае блакітнае паліва па льготнай цане. Не раўня Украіне, якой прапануюць газ па 360-400 далараў за 1000 кубамэтраў.

Яшчэ вераць Лукашэнку

Прынамсі частка прадпрымальнікаў усё яшчэ верыць Лукашэнку. 15 сьнежня ў Менску прайшла акцыя сталічных прадпрымальнікаў, арганізаваных грамадзкім аб'яднаньнем «Пэрспэктыва» (кіраўнік — Анатоля Шумчанка). Акцыя сабрала каля 3 тыс. чалавек. Удзельнікі сабраліся ля Прэзыдыюму Акадэміі навук, прайшлі вуліцай Сурганава да плошчы Бангалёр. Акцыя паказала глыбокі падзел руху. Большая частка дробных гандляроў выступае выключна за сацыяльныя лёзунгі і верыць, што ва ўсім вінаватая чыноўнікі, а Лукашэнка нічога ня ведае.

Іншыя (іх лідэры — Алесь Таўстыка, Алесь Макаеў, Віктар Гарбачоў, Анатоля Зьмітровіч) лічаць, што сацыяльныя лёзунгі трэба абавязкова ўзьяваць з палітычымі. І мітынгаваць не на Бангалеры, а перад Адміністрацыяй прэзыдэнта.

Пэнсыянэры працуюць

Па афіцыйных зьвестках у Беларусі працуюць 500 тыс. пэнсыянэраў. Атрымліваецца, што за-

стаецца працаваць кожны пяты (у нас — 2 млн 600 тыс. пэнсыянэраў). Што прымушае людзей не сыходзіць з працы? Малыя пэнсіі, на якія часта ня выжыць, або патрэба дапамагаць дзецям.

VIII зьезд КХП-БНФ

21 сьнежня ў Менску прайшоў чарговы VIII зьезд Кансэрватыўна-хрысьціянскай партыі — БНФ, у якім узялі ўдзел больш за 100 дэлегатаў і 89 гасьцей. Быў агучаны даклад лідэра партыі, прачытаныя даклады намесьнікаў старшыні.

На пасаду старшыні быў перабраны Зянон Пазыняк, які ўзначальваў КХП—БНФ ад 1999 г., часу стварэньня партыі. Намесьнікамі перабраны Юрась Беленькі і Сяргей Папкоў.

Зарэгістравалі «Рух за Свабоду»

Адбылося гэта з чацьвёртае спробы. Міністэрства юстыцыі ўвэст час знаходзіла нейкія зачэпкі для адмовы. Назва руху будзе гучаць як Праваабаронча-асьветніцкае грамадзкае аб'яднаньне «Рух за Свабоду». Кіраўнік — экс-кандыдат у прэзыдэнты на выбарах 2006 году Аляксандар Мілінкевіч.

Рэгістрацыя «Руху за Свабоду» сьведчыць пра тое, што ўлады стараюцца хоць вонкава выконваць патрабаваньні Эўразьвязу, у прыватнасьці, у адкрываньні гаек у забароне дзейнасці незалежных арганізацый.

Казулін пакінуў БСДП

Экс-кандыдат у прэзыдэнты на выбарах 2006 году Аляксандар Казулін афіцыйна выйшаў зь Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада). Разам зь ім шэрагі партыі пакінулі ягоная дачка, грамадзкая дзяячка Вольга Казуліна, а таксама Аляксей Кароль, Уладзімер Нісьцок.

Казулін узначальваў БСДП ад лютага 2005 году. 25 сакавіка 2005 г. быў затрыманы падчас г.зв. Маршу на Акрэсьціна, што прайшоў пасяля акцыі на Дзень волі (Казулін павёў некалькі сот чалавек вызваляць затрыманых

удзельнікаў намётавага гарадку на Плошчы). Казуліна асудзілі на пяць з паловай гадоў пазбаўленьня волі за «арганізацыю масавых беспарадкаў». Нягледзячы на знаходжаньне ў турме, а потым віцебскай калёніі, захаваў за сабой пасаду старшыні партыі. Па іроніі лёсу, быў змешчаны з пасады старшыні за два тыдні да вызваленьня (Казуліна памілаваў асабіста Лукашэнка, выконваючы зноў-такі патрабаваньні ЭЗ). Цяпер БСДП узначальвае Анатоля Ляўковіч.

Найлепшы спартовец

Газэта «Спортивная панорама» апытала 156 журналістаў. Андрэй Арамнаў — цяжкаатлет, які заваяваў золата на Алімпійскіх гульнях у Пэкёне ў вагавай катэгорыі да 105 кг.

У дзсятку лепшых увайшлі: Аксана Мяньюка (кідальніца молату), канаісты Аляксандар і Андрэй Багдановічы, дзесьціборац Андрэй Краўчанка, цяжкаатлет Андрэй Рыбакоў, мастацкая гімнастка Іна Жукава, штурхальніца ядра Наталья Міхневіч-Харанека, вельяры Вадзім Махнеў і Раман Петрушэнка, Кацярына Карстэн, раварыст Васіль Кірыенка.

Забралі медалі

Міжнародны алімпійскі камітэт дыскваліфікаваў беларускіх кідальнікаў молату — прызёраў Алімпіяды Вадзіма Дзевятоўскага і Івана Ціхана. У іх таксама забралі срэбны і бронзавы медалі. Дзевятоўскі, якога другі раз засьпелі на допінгу, дыскваліфікаваны пажыцьцёва.

Аналізы, узятыя пасяля спарборніцтваў, паказаў перавышэньне ў крыві тэстэстэруну.

Уласны карэспандэнт

Сьветлая, вольная Беларусь хай стане нашым сьцягам!

Працяг з бачыны 1

эканамічнага будаўніцтва вольнай, дэмакратычнай Беларусі), **1995** (вайсковы напад на дэпутатаў Апазыцыі БНФ у Вярхоўным Савеце і зьбіцьцё галадуючых дэпутатаў; пачатак дыктатуры), **1996** (24 сакавіка — масавы мітынг у Менску супраць саюзнай дамовы з Расеяй — магутны ўдар па дыктатуры, які меў міжнародныя вынікі; эміграцыя і дзейнасць лідэраў БНФ за мяжой, якая прымусіла Захад прызнаць наяўнасць дыктатуры ў Беларусі і зьмяніць сваё стаўленьне да афіцыйнага Менску), **1997** (вылучэньне і прыняцьцё ідэі Вызвольнага руху), **1999** (раскол Народнага Фронту на дзьве арганізацыі).

Мінула 9 гадоў пасяля расколу. Час не малы. Мы добра памятаем, як было, якія былі заявы, ляманты, пляны, хто што рабіў і чаму. Пара падвесьці вынікі і назваць «герояў», якія менавалі сябе «малдымі прагматыкамі», «новай хваляй» у БНФ.

Ініцыятарамі «новай хвалі» «малдых прагматыкаў» былі Ю. Хадыка, А. Бяляцкі, В. Вячорка і В. Івашкевіч. Зьмест «хвалі» заключаўся ў «абнаўленьні» Фронту, пераўтварэньні яго ў шырокі дэмакратычны рух, адкрыты для дэмакратыі і ініцыятывы яго ўдзельнікаў. Ідэалёгію «хвалі» ў голас ня вызначылі, але было заяўлена і надрукавана Ю. Хадыкам, што Беларускае Нацыянальнае ідэя сьбе вычарпала і што добра было-б аб'яднаць БНФ з

прамаскоўскай АГП (Лябедзькі). Дакладна гэта гучыць так: «Нацыянальна-вызвольная ідэя, якая была стрыжнем удзейнасці БНФ з канца 80-х гг., у значнай ступені вычарпала сьбе»... Антымальна было б не падзяляць Фронт, а аб'яднаць яго з Аб'яднанай грамадзянскай партыяй і іншымі партыямі гэтага накірунку» (Ю. Хадыка. *Бюлетэнь «Ізбратель»*, №9, чэрвень, 1999 г.). Сымптаматычна, што такое было напісана тады, калі «ініцыятары» рыхтавалі пераварот у БНФ. З гэтым усе прагматыкі моўчкі і пагадзіліся. Шараговым фронтаўцам прапаноўвалі «сучасны ўзровень» дачыньняў у палітыцы, выхад на новыя далёгады, на цеснае супрацоўніцтва з эўрапейскай дэмакратыяй, на

міжнародную салідарнасьць у барацьбе з дыктатурай, на «эўрапейскі стандарт» у палітыцы». Адпаведна «эўрапейскі стандарт» (калі яго прыняць) мусіў бы ў корані эўрапеізаваць жыцьцё і змаганьне змагаюся Фронту. Фронтаўцам абяцалі офісы і кампутары, друкаркі і тэлефоны, усю так неабходную для такой новай «палітыкі» аргтэхніку, канфэрэнцыі за мяжой, трыбуны, тэлеэтар і т. п. Шмат каму гэта, відаць, спадабалася, напоўніла сэрца радасным трымценьнем сапраўднай (як яны, відаць, думалі) барацьбы. «Пазыняк не дасыць зарабляць «бабкі», — сказаў крылатую фразу адзін змагар (якога потым самы прагматыкі літаральна вынесуць з свайго асяродзьдзя за няўемны імплэт).

З боку так званай «Эўропы» «салідарнасьць» насіла таксама чыста прагматычны характар. Ім казалі (канкрэтна А. Бяляцкаму): калі пасяля зьезду кіраваць Фронтам застанецца Пазыняк, ніякіх інвэстыцыяў вы не атрымаеце.

А гэта сур'езна. Лявона Баршчэўскага, які ніяк ня мог вызначыцца з «новай хваляй», нарэце, дадушылі, і ён (папярэдне пажаліўшыся на мяккасць свайго характару і ўзяўшы на сябе віну за непарадак у Фронце) прафэсійна правёў зьезд у інтарэсах прагматыкаў — заблытаў некарны для «рэвалюцыянераў» вынік галасаваньня і падвесьці пытаньне, не давёўшы зьезд да заканчэньня.

Наступным заканчэньнем гэтага зьезду (які сабраўся праз

Працяг на бачыне 6

Ратуйма гісторыю, што ў нашых шуфлядах!

Няма таго запраўднага беларускага патрыёта, ці нават толькі сьведмага беларуса, што не наракаў бы на займітаў нашае Бацькаўшчыны за знішчэнне або прысабечанне нязлічных памяткаў нашае слаўнае гісторыі й здабыткаў нашае высокае нацыянальнае культуры ды не шкадаваў бы ўсіх гэтых стра- таў.

Нараканьні й абвінавачаньні зусюдных займітаў у гэных злачынствах, пэўна-ж, абгрунтаваныя й справядлівыя, бо нідзе ў сьвеце гэткага спусташэньня асягненьняў і багацьцяў заваяваных ці хітрасьцяй захопленых краёў не было й няхай ня будзе.

Бяда тут аднак ня толькі ў руйнаваньні й крадзяжы сьлядоў нашае мінуласьці чужынцамі, але й ува ўбітым у нашыя галовы разуменьні, з чаго гэныя сьляды ці нацыянальная спадчына складаюцца.

Найчасцей бо, на нашу яшчэ большую згубу, мы ўлучаем ў гэтую спадчыну адно дакумэнты й мастацкія творы стагодовае або й большае даўніны, а ня бачым вартасьці ў засталых па нашых дзядках ці бацьках дакумэнтах, здымках і творах іхных рук або розумаў і ня цэнім гэтых-жа собскіх асягненьняў

ці памятных сьлядоў нашага жыцьця ані наказваем павагі да ўсяго гэтага багацьця нашым дзецям.

У выніку атрымоўваецца, што гэныя багацьці, пралежаўшы ў поўзабыцьці ў нашых шуфлядах да нашае сьмерці, з няведама нашчадкам іхнага зместу ды вартасьці, апынаюцца ў сьмецьці й гэткім чынам мы памагам нашым нядобрычліўцам ажыцьцяўляць іхныя згубныя для нас намеры й учынкi, бо пакідаем на прапад вельмі шмат чаго, што, здавалася-б, павінна было быць для нас дарагое.

Гадамі даведваючыся праз шматлікія выпадкі гэтых балючых стратаў, мне ўсьцяж хацелася знайсці спосаб, каб не дапусьціць да іхнага працягу, але спадзявацца, што нашыя людзі, хоць і самыя ня надта іх цэнячы, аддадуць сямейныя ці асабовыя памятки на склад каму іншаму, не было як. А памяркоўная на цэну й ня дужа мудрагельная тэхніка рабіць зь іх копіі не зьяўлялася аж да нядаўняе пары.

Цяпер-жа, нарэшце, купіць кампутар, сканэр і прынтэр, (назваючы прылады па-ангельску) нават нявысакаплатнаму беларусу ў замежжы не дарэмнае лятуценне, а толькі

значны, ды, усё-ж пры ня дужа моцным заціску папругі, асягны выдатак.

З гэтага выдатку будзе аднак мала карысьці для справы, аб якой тут ідзе гаворка, калі да яго не даложыцца яшчэ даражэйшы й цяжка знаходны выдатак часу прысьвячэньня й вытрываласьці на ўпарадкаваньне, сканаваньне ды зляжэньне копіяў здымкаў ці дакумэнтаў у зразумелую іншым з кароткіх пазначэньняў цэласць.

Што гэта так, я пераканаўся сам, бо, здабыўшы патрэбную тэхніку, узьяўся зрабіць пачатак гэтай справе, заняўшыся на першы крок складаньнем альбому з больш як 2-х сотняга збору здымкаў, які мне была ласкавая пазычыць сп-ня Ганна Войтанка, і які я назваў “Здымкавым летапісам жыцьця й дзейнасьці беларускае эміграцыі ў ЗША й іншых заходніх краінах замежжа. 1950-2008”.

Праца над складаньнем летапісу выпала нялёгка, бо ня толькі сканаваньне здымкаў дзеля іхнае рознае якасьці й памераў было вельмі маруднае, але й каб падпісаць нямала зь іх, непазначаных адразу датай ды прозьвішчамі зьнятых людзей, даводзілася й яшчэ даводзіцца далей займацца не заўсё-

ды пасьпяховымі дэтэктыўнымі пошукамі.

Разам з гэтым трэба было мець на ўвазе, што ў летапісе павінна быць яшчэ й пасьлядоўнасьць ды павязь паміж здымкамі, а таксама падзел паміж месцамі, дзе яны былі зробленыя й нагоды пры якіх гэта рабілася, коротка кажучы, нельга абыйсьціся без разьмеркаваньня матэрыялу ў тэматычныя разьдзелы.

Каб асягнуць усё гэта даводзілася й даводзіцца ўстаўляць здымкі ня толькі йз собскага збору, але яшчэ й іншых асобаў, што былі ласкавыя на гэта дазволіць, за што, хоць зь нястачы тут месца не называючы па прозьвішчах, я ім дужа ўдзячны.

Наблізіць працу над летапісам да канца празь ягоныя пераробкі зайняло мне, пэнсыянэру, амаль год штодзённага зь ім занятку, зь якога я, усё-ж, задаволены й шкадую, што ў жыцьці мне ўжо не застаецца часу зрабіць ў гэтай справе яшчэ болей.

Шкада таксама, што ў нас не відно больш крыху спраўных у выкарыстаньні кампутарнае тэхнікі пэнсыянэраў, што маглі-б і былі ахвочыя далажыцца да гэтае справы ці яе прадоўжыць, бо рабіць гэта людзям занятым працай на здабыцьці пражытнага хлеба даволі цяжка. Даволі цяжка, але не безнадзейна, толькі трэба ўзяцца за яе зарганізавана й падзяліўшы працу па разьдзелах паміж колькіма работнікамі. Рабіць гэта можна й трэба ў нашых эміграцыйных асяродках, дзе можна яшчэ знайсці шмат здымкаў з эміграцыйнага жыцьця й знаёмых з працай на кампутарах людзей, паствараўшы зь якіх адумасловыя рэдакцыі, застаецца адно дапілюваць, каб гэтыя рэдакцыі спраўляліся зь іхнымі абавязкамі ці заданьнямі.

Гэтую прапанову бязь ведама мне даюць выніку я прасіў паставіць на апошняй Сустрэчы Беларусаў Паўночнае Амэрыкі ў Кліўлендзе ды ўсьлед пачаў дакучаць зь ёю й знаёмым пры сустрэчах зь імі ў нашых асяродках, або й па тэлефоне — пакуль што зацікаўленасьць, як быццам, немалая, але пачаткаў працы не чуваць.

Магчыма, што прычына няспешнасьці ў гэтай справе — незразумённае мэты складаньня гэтых асяродкавых здымкавых летапісаў ці іхнага прызначэньня, бо рабіць копіі зь вынятых із шуфлядаў здымкаў і дакумэнтаў на тое, каб яны разам з арыгіналамі ўзноў апынуліся ў тых самых шуфлядах, дзе былі раней, пэўна-ж няма сэнсу.

Малая надзея й на тое, што знойдуцца грошы на выданьне здымкавых летапісаў друкам.

Дык што-ж і як рабіць, каб здымкавая гісторыя беларускае эміграцыі не прапала, а ейныя вобразы служылі й захоўваліся на дзіваньне ды павучэньне нашчадкаў ды магчымых новых хваляў эміграцыі ці спрыяльных нашым імкненьням чужынцаў.

Адказ на гэтае пытаньне набягае лёгка — там, дзе ў беларускіх эміграцыйных асяродках ёсьць царкоўныя ці грамадзкія будынкi, трэба стварыць хоць невялікія музэі, у якіх якраз здымкавыя летапісы былі-б галоўнымі экспанатамі.

На гэта ня трэба вялікага выдатку, толькі хоць невялікі пакойчык, дзе сярод іншых гістарычных памяткаў, што могуць знайсціся, здымкавы летапіс займаў-бы ці не найважнейшае месца.

Ня трэба й бедаваць па немагчымасьці з грашовае нястачы выдаць гэтыя летапісы друкам — даволі, адбіўшы колькі паасобнікаў, паўкладаць лісты ў празрыстыя плястыкавыя кашулькі ці канвэрты ды нанізаць іх на кольцы ў цвярддыя вокладкі, заваль якіх прадаецца ў крамах канцылярскіх вырабаў, а тады, затрымаўшы пару паасобнікаў ў сваім мясцовым музэі, паслаць рэшту на захаваньне ў амэрыканскія, ці нават краёвыя беларускія архівы або музэі, што такімі матэрыяламі цікавяцца, і сьлед гісторыі беларускае эміграцыі не прападзе.

У дадатак да гэтага можна яшчэ складзеныя ўжо летапісы запісаць на найнавейшым вынаходзе электроннае тэхнікі, што па-ангельску называецца “digital picture frame” для тых, хто валеі за гартаньне лістоў у летапісах, больш ахвочы глядзець зьмешчаныя ў іх здымкі на экране.

Канчаючы гэты мой напамін пра балюча стратны й шкодны недагляд ці нядбайнасьць у нашым нацыянальным й эміграцыйным жыцьці, хачу займець надзею, што ён знойдзе ня толькі прыхільны водгук у Вашых думках, Дарагія Суродзічы, але й падштурхне Вас да ратаваньня Вашымі дзеямі яшчэ не прапалых памяткаў нашага побыту й службы нацыянальным імкненьням на чужыне.

Дзеямі ня толькі асабовымі, але й супольнымі праз нашае палітычнае кіраўніцтва, як Рада БНР, грамадзкія арганізацыі, як Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне й Згуртаваньне Беларускае Моладзі, навуковыя ўстановы, як Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва ды царкоўныя, як парафіяльныя рады й нават Кансысторыя БАПЦ.

Няхай-жа мой голас не застаецца голасам гукалага ў пустыні!

Барыс ДАНИЛЮК

Як беларускія скаўты пашылі свой першы сыцяг у Аўстрыі

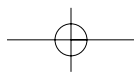
Айцец Аляксандар Грыцук, Мэльбурн

Калі мы арганізавалі (пасьяля вайны) беларускі скаўтынг у Аўстрыі, то я працаваў у краме, якая прадавала французскія прадукты. Вазіў на джыпе боса гэтай крамы. Заўважыў я аднойчы ў складзе сыцяг французкі. У іх наступныя колеры: белы-чырвоны-блакітны. Ага думаю... Пытаюся ў боса таго ці можна ўзяць той сыцяг на доўгі час. Ён кажа, што ня бачыць ніякага сыцага. На што я адказваю, што калі ты ня бачыш ніякага сыцяга, то яго тутакі і няма.

Блакітную паласу з таго сыцягу мы адпаролі і пашылі дзяўчатам гальштукі, а дашыўшы чырвоную паласу атрымалі свой першы беларускі сыцяг у Аўстрыі.

Запісана Віктарам Кавалеўскім з слоў айца Аляксандра Грыцука Мэльбурн, сакавік 2004.

На здымку а. А. Грыцук у скаўцкай уніформе.

Працяг з бачыны 4

два месяцы) стаўся раскол. Прагматыкі па закліку Ю. Хадзькі пакінулі залю і вечарам праявілі асобны зьезд. Пасьля гэтага Л. Баршчэўскі адышоў ад палітыкі і ад кіраўніцтва, а прагматыкі засталіся са сваёй рэштай, ілюзіямі і спадзяваньнямі.

І я, і мае сябры-фронтаўцы, што прайшлі праз парламэнцкую барацьбу, ня раз пісалі і казалі “прагматыкам” спыніцца, ня блытаць палітыку з бізнэсам, не спакушацца на чужыя грошы, бо за чужымі грашыма ідуць чужыя інтарэсы і маральнае разбурэнне ўдзельнікаў руху. Казалі пра моц ідэёвасьці і салідарнасьці, пра абавязковае набыць-

праваленага тады фронтаўскага суперніка на выбарах 1990-га году Ўладзімера Ганчарыка. Яны агітавалі за яго на прэзыдэнцкіх выбарах 2001-га г. Цяпер дакладна вядома: так патрабавалі ад іх заходнія спонсары, і прагматыкі прагматычна пайшлі за камуністам, за нашым ворагам і апанэнтам. У 1991-м такое не магло-б прысьніцца і ў страшным сьне. Потым яны падтрымлівалі капээсэснікаў М. Марыніча, С. Калякіна, А. Мілінкевіча, А. Казуліна і ўсю антыфронтаўскую камарыльлю, аб’ядналіся зь імі ў адну палітычную групу. Ізноў-жа, аб’ядналіся таму, што таго аб’яднаньня патрабавалі заходнія спонсары і абяцалі рэсурсы. Гэта ўжо нават не палітыка, а фірма, “гээмбэха” – таварыства з абмежаванай адказнасьцю, якое жыве з інвэстыцыяў. На чалавечай мове гэта называецца здрада, нізкая і нікчэмная, адыход ад ідэалаў беларускага змаганьня, поўнае выпадзеньне зь беларускай нацыянальнай палітыкі, пераход у глыбокі маргіналізм (якой зьяўляецца так званая “вікаўская апазыцыя”) у поўную палітычную беспэрспэктывнасьць. Існаваньне гэтай фірмы пад назвай “дэмакратычная апазыцыя”, куды

стаў у палітыцы. Сутнасьць асаблівай сытуацыі, якая складалася ў Беларусі і якой не было больш нідзе ў СССР (нават ва Ўкраіне), заключалася ў тым, што **камуністычная кіроўная намэнклятура ў Беларусі была катэгарычна і арганічна антыбеларуская, антынацыянальная і антыэтнічная.** Яна арыентавалася на Маскву, думала катэгорыямі СССР і па рэакцыйнасьці пераўзыходзіла расейскую. Як гэта ні парадасальна, але ў 70-80-х гадах управу на антыбеларускі маразм гэтай намэнклятуры беларусы часам вымушаныя былі шукаць (і знаходзілі) у Маскве (яскравы прыклад – разбурэнне вуліцы Няміга ў Менску ў 60-70 гадах). Акрамя двух-трох асобаў (далёка не на першых ролях) у беларускай намэнклятуры не было нацыянал-камуністаў. І паняцце такога не існавала (і цяпер не існуе). Капээсэсаўская намэнклятура ў Беларусі была галоўным праціўнікам беларускага Адраджэньня, беларускага нацыянальнага руху і беларускай незалежнасьці. Гэта быў галоўны вораг супраць якога змагаўся Народны Фронт за дэмакратыю і незалежнасьць Беларусі. Гэта была тая цёмная сіла, якую 24-

годзе яны з новым імпэтам павярнулі ў Маскву і такімі прамакоўскімі засталіся і цяпер, незалежна ад таго, ці яны служаць рэжыму, ці баяцца ў апазыцыйных фразы. Гэта відавочны факт, які ня трэба нават ілюстраваць. Паглядзіце толькі на гэтых Марынічаў, пачытайце мэмуары гэтых Кебічаў!

Здрада прагматыкаў, супрацоўніцтва з камуністамі, з прамакоўскай намэнклятурай – гэта для нас (тых, што змагаліся за незалежнасьць) ня проста здрада. Гэта нешта горшае – гэта як паклёп на ідэю, за якую пакаленьні беларусаў ішлі на сьмерць.

Сёлетнія выбары ў “палату” і чарговы правальны спектакль падстаўной “дэмапазыцыі” перапаўняе ўжо чашу цяжарнага. Дзякуй Богу, у агульным адбылося так, як хацелі мы, фронтаўцы КХП-БНФ, а ня куплена публіка. Народ не пайшоў галасаваць. Мы ведалі настрой людзей, бо гадамі спрыялі яму. У другой палове верасьня сытуацыя для рэжыму была крытычнай. Стала зразумела, што людзі галасаваць ня пойдучь, а рэжым тым часам ня даў ні найменшых шансаў для падстаўной апазыцыі, якая ў яго “палаце” яму не-

мелі парламэнцкага вопыту, не ўваходзілі ў дэпутатскую Апазыцыю БНФ. Адзіны дэпутат, які меў дачыненне да расколу, – гэта Лявон Баршчэўскі. Гісторыя даволі сумная. Апынуўшыся за мяжой, я рэкамендаваў Л. Баршчэўскага на выконваючага абавязкі Старшыні Беларускага Народнага Фронту на Беларусі. (Баршчэўскі вельмі добра засьведчыў сябе ў Вярхоўным Савеце.) Неўзабаве (асабліва пасьля ўзмацненьня рэжымнай рэакцыі) Л. Баршчэўскі адчуў на сабе ціск групы расколу і патрапіў нібы паміж двух агнёў: паміж групай і Фронтам. Дзеяньні яго робяцца што раз больш непаслядоўнымі і супярэчлівымі. На V зьезьдзе Фронта (1997г.), аднак, група расколу правалілася цалкам (Ю. Хадзька пасьля свайго выступу ледзь прайшоў у Сойм зь перавагай адзін голас).

У 1999-м, пасьля тактычнай і фінансавай “прапрацоўкі” Ганса Віка і правалу афэры В. Ганчара з так званымі “альтэрнатыўнымі” выбарамі прэзыдэнта, сытуацыя зьмянілася да горшага. Маскоўска-ганчарэўская авантура (у якой Ганчар быў проста шулерскім выканаўцам) разбэсьціла многіх людзей грашыма. Паспытаўшы лёгкіх даляраў, нека-

Сьветлая вольная Беларусь

це павягі ў людзей (як было ў пачатку), папярэджвалі пра фальшывасьць шляху, які прывядзе да ганьбы і здрады.

Але ўсе нашыя словы прапалі марна, бо тут адбыўся ня столькі палітычны, колькі маральны выбар. Бальшыня прагматыкаў добра ўсьведамляла, што рабіла і на што пагаджалася.

Прагматызм у палітыцы ёсьць адмоўная характарыстыка і адмоўная зьява. Гэтым ніхто не хваліцца, бо прагматыка прыводзіць да бяспрыцтычнасьці і карупцыі, да гніення сыстэмы. У Беларусі, аднак, знайшлі людзей, якія думалі зрабіць з прагматызму правільна паводзінаў у апазыцыйным змаганьні. Але гэта немагчыма, бо апазыцыя да палітычнага рэжыму ня ёсьць прагматычным дзеяньнем. Калі ў апазыцыі пачынаюць гаварыць пра прагматыку – гэта значыць, што мосьціцца шлях да калябаранства, шкурніцтва, дваінога стандарту, да шуканьня выгады ад апазыцыйнай справы. (Пра прагматызм гавораць ва ўладзе.) Аднак для прагматыкаў гэта ўсё тэорыя, якая ня мае значэньня для людзей, калі яна ня прыраўняваецца да іх жаданьняў.

Ну і дзе цяпер “новая хваля”? Якія посьпехі прагматычнай палітыкі? Ніякія. Якія дасягненьні? Ніякіх. Затое пройдзены ўвесь шлях дэградацыі і маразму, пра якія мы, адраджэнцы, казалі ім ў 1999-м.

Самае неверагоднае, што адбылося з прагматыкамі БНФ, – гэта супрацоўніцтва з камуністамі, са старой капээсэсаўскай намэнклятурай тыпу члена бюро ЦК КПБ, нашага злоснага і

ўвайшлі прагматыкі з БНФ, абумоўлена існаваньнем рэжыму Лукашэнкі. Найбольш цынічныя зь іх кажуць у голас, што Лукашэнка, фактычна, дае ім “працу”, магчымасьць існаваць, “зарабляць бабкі”.

Рэальнасьць паказала, што прагматычная стратэгія і тактыка ўсіх выбараў і рэфэрэндумаў, у якіх удзельнічала падстаўная “апазыцыя”, – усё гэта было фактычным спрыяньнем рэжыму. Асабліва ўразлілі (выклікалі проста шок) палітычна амаральныя паводзіны гэтай “дэмапазыцыі” на выбарах і антызаконным рэфэрэндуме ў 2004 годзе пра трэці тэрмін Лукашэнкі.

Памятаеце іхны агітацыйны цынізм: “Ідзі і скажы сваё “НЕ” Лукашэнку!” Гэта казалі тады, калі катэгарычна нельга было ісьці галасаваць на антызаконны рэфэрэндум. Народ не павінен удзельнічаць у крымінальных дзеяньнях рэжыму і браць на сябе адказнасьць за злачынствы ўлады. Прагматыкі гэта ведалі, але агітавалі. Чаму?! Бо так хацелі заходнія спонсары, якія не разумеюць зьместу таго, што адбываецца ў Беларусі (і не імкнучь зразумець), але маюць свае інтарэсы ў нашай краіне, свой погляд на месца яе ў іхняй палітыцы. Гэтаму спрыялі і пэўныя, зьвязаныя з замежнымі спонсарамі, “сацыялягічна-назіральныя” структуры ў Беларусі, якія атрымлівалі заходнія гранты за “сацыялёгію” і “назіраньне”. І “прагматыкі” пайшлі казць сваё “не”.

Супрацоўніцтва з капээсэсаўскай намэнклятурай і ворагамі Народнага Фронту ў Беларусі адносіцца да разраду злачын-

25 жніўня 1991 года дэпутатам-фронтаўцам ўдалося аглушыць сваім напорам і вырваць незалежнасьць Бацькаўшчыны зь яе аслабленых лап.

А тым часам яшчэ 20-га жніўня, у пачатку путча, яны (напрыклад, дэпутат Міхаіл Жэбрак, першы сакратар Ваўкавыскага гаркаму КПБ-КПСС) у вочы казалі дэпутатам Апазыцыі БНФ у Вярхоўным Савеце, што мы ўсе будзем расстраляныя. І раптам праз тры дні такая перамена. Было ад чаго ім перапалохацца і разгубіцца. І вось тут спатрэбіўся наш кулак.

Пасьля 25 жніўня намэнклятура ўсімі сіламі супраціўлялася незалежнасьці Беларусі, сабатавала будаўніцтва інстытутаў незалежнай дзяржавы, сабатавала стварэньне незалежнага дзяржаўнага заканадаўства. Дэпутатам ад БНФ і ўсяму Фронту велізарнымі намаганьнямі прыходзілася ўсё выдзіраць для вольнай Беларусі з гэтага варожага балота капээсэсаўскай савецкай намэнклятуры, у якой была ўлада. Усё, што адваявана ў іх для Беларусі, было зроблена Фронтам: і герб *Пагоня*, і *Бел-Чырвоная-Белы Сьцяг*, і беларускае войска, і беларускае грамадзянства, і беларускія амбасады, і лётчы чарнобыльцам, і аздараўленьне дзяцей, і беларускія грошы, і нэўтралітэт, і ваенная дактрына, і нават новая форма адзеньня беларускай міліцыі і войска, – усё праходзіла праз дэпутатаў БНФ у барацьбе і змаганьні за беларускую дзяржаву супраць савецкай намэнклятуры.

Незалежнасьць Беларусі не зрабіла намэнклятурных камуністаў дзяржаўнікамі. У 1992

патрэбная (іхняя функцыя заганяльшчыкаў, а не “парле-трыбюна”). Тым часам мэдычная і палітычная ўвага сфакусавалася на гэтай сытуацыі. Самы час быў за 3-4 дні да галасаваньня зьняць сваіх кандыдатаў у знак пратэсту і заклікаць да байкоту галасаваньня. Гарантаваны посьпех (людзі-ж усяроўна ня йшлі галасаваць). Усе тое бачылі і разумелі. Дэмарш стаў-бы моцным ударам па рэжыму. Ён здрыгануўся б. Пасьля гэтага ягоная заява пра 75 адсоткаў прагаласаваных сталася-б яму, як цвік у труну. Тут трэба было рашаць хутка, мабільна, узгоднена і адразу. Адчынілася слабое месца, рэжым падставіўся.

І што зрабілі гэтыя палітычныя марыянэтки? Нічога. Пайшлі “выбірацца”. Тут ужо размова не пра бяздарнасьць. Гэта паталёгія палітычнай нікчэмнасьці. Галоўнае для іх – выканаць заказ спонсара. А спонсар (у сваіх інтарэсах) узяў і павярнуўся тварам да Лукашэнкі. “Нас кінулі!” – плаксільва залямантавалі прагматыкі. Неякі фарс з удзелам шылдбюргераў.

Гэтай квазі-апазыцыі сапраўды пара знікнуць (трымаецца толькі на спонсарах). Яна ўжо цалкам зганьбілася перад людзьмі, вычарпала свае маргінальныя, падстаўныя магчымасьці і, аказваецца, не задавальнае ўжо і рэжым. Такі бясслаўны канец гэтай бясслаўнай прагматычнай і разбуральнай эрасі.

* * *

Але вернемся яшчэ на дзевяць гадоў у тыл. Глянем больш дэталёва. Раскол рыхтавалі людзі, якія не былі ў парламэнце, ня

торыя адчулі млосьнае кружэньне галавы. Пачаліся адкрытыя атакі, у якіх павялічылася колькасць прыхільнікаў прыемнай (як ім, відаць, здавалася) прагматычнай палітыкі (і, вядома-ж, “абнаўленьня” Фронту). У гэтай сытуацыі, пакідаўшыся ў розных бакі, Л. Баршчэўскі здаўся і стаў на бок прагматыкаў.

Гэты крок быў вельмі адмоўна ўспрыняты ў Фронце. Бо Л. Баршчэўскі, у адзрыненне ад прагматыкаў-раскольнікаў, меў прафэсійны палітычны вопыт працы ў парламэнце і здольнасьць сьстэмнага палітычнага думаньня, разумеў сэнс нацыянальнай палітыкі. Непраўдальнае воля сыграла тут дрэнную ролю. Была зроблена відавочная (прытым непапраўная) стратэгічная хіба. Усе мае спробы, прапановы і варыянты захаваньня адзінага Фронту (нават як кааліцыі фронтаўскіх партыяў) былі марнымі. Воля замежнага спонсара для прагматыкаў аказалася непакісным аргументам у выбары паводзінаў.

У чэрвені 2006 году я паспрабаваў сабраць у Вільні на нараду дэпутатаў Апазыцыі БНФ Вярхоўнага Савету 12-га скліканьня. Пагадзіліся ўсе, але змагла прыехаць толькі палова. На той нарадзе, у працэсе абмену думак і размоваў, у мяне склалася ўражаньне, што ў глыбіні душы Л. Баршчэўскі зразумеў неабдуманасьць сваіх паводзінаў у 1999 годзе (хоць пра раскол БНФ мы прынцыпова не гаварылі). Тым больш, што вынікі “прагматычнага” развалу і тупіка былі відавочныя.

Да цяперашняга часу ў атмасфэры “новай хвалі” вырасла за

дзесяць гадоў на прагматычных прынцыпах (і закаханых) цэлае пакаленне новых прагматыкаў, якія ўжо нічога, акрамя грантавага апазыцыйнага маразму, ня бачылі і лічылі яго нормай адносінаў.

Канфлікт паміж старымі і новымі (“прагмацейшымі”) прагматыкамі заканамерна з’явіўся і заканамерна ўзнік па той-жа схеме, што і ў 90-х, з той хіба розніцай, што выглядаў нікчэмным фарсам. І тут, ратуючы старых ініцыятараў, у кіраўніцтва прагматычнай Партыі БНФ зноў вяртаецца Л. Баршчэўскі.

Можна зразумець становачы матывы гэтага зруху (магчыма, нават, імкненне апраўдацца за абвал 1999-га, папярвіць становішча). Але, як казалі старажытныя грэкі: “за што боролись, на то и напоролись”. Ні выправіць прагматычны выбар 1999 года, ні сцвердзіць яго жыццяздольнасць ужо ня ўдасца. Прынамсі тым, хто гэта рабіў. Марныя спадзванні.

Адзіны рух Народнага Фронту ўжо даўно не адзіны, ён расколата, пазышлі яго разышліся ў розныя бакі. Прагматызм часткі былога БНФ і ўся вульгарная канцэпцыя паразітавання на чужых рэсурсах і чужых інтарэ-

Узнікненне палітычнай перадавіцы Фронту і хуткае дасягненне галоўнай мэты – незалежнасці Беларусі – становача паўплывала на рост папулярнасці і на магчымасці Народнага Фронту. Гэта разумелі ў Фронце ўсе. Праўда некаторых (напрыклад, майго намесніка Ю. Хадыку) яно тады неяк дзіўна б’янтэжыла, выклікала нават невітлумачальныя пасажы, прычыну якіх я схільны быў бачыць толькі ў эгацэнтрызме асобы, калі-б не адна акалічнасць, якая цалкам стала відочнай і зразумелай пазней. Падважвалася неабходнасць палітычнай дамінацыі Фронту (і гэта тады, калі яна была) як нацыянальна-адраджэнскай і вызвольнай сілы. Пастаянна ўзнікала прапанова ўпіхнуць фронт у стандартную пастку, расстаўленую агентурай – гэта значыць аб’яднацца з “малымі партыямі” і ператварыцца ў так званы “агульнадэмакратычны рух”.

І другое, што найбольш выявілася потым, пасля расколу, – гэта фактычная падтрымка камуна-гэбоўскай канцэпцыі “скрыўленага вобразу”, распрацаванай і выпрабаванай у прапагандзе супраць мяне яшчэ за часы КПСС. Вынікі “прапаганды” з’я-

быць толькі нацыянальная. Усе астатняе – маргіналізм. Усялякае іншае змаганне ня будзе мець перспектывы, апынецца ў тупіку.

Ні адна імперыя, і ў XIX, і ў XX стагоддзях, не развалілася ад удараў дэмакратыі і ад дэмакратычных ідэй, а толькі ад нацыянальна-вызвольных рухаў. Савецкі Саюз даканала не перабудова, а Народныя Фронт, якія былі нацыянальна-вызвольнымі рухамі. **Нацыяналізм – сьмерць усялякай каляніяльнай імперыі. Нацыянальная альтэрнатыва – адэкватная зброя супраць антынацыянальнага рэжыму.**

Вось у чым была сутнасць абвешчанага Вызвольнага руху. Натуральна, гэта занепакоіла Маскву і яе палітычных хаўруснікаў на Захадзе (яны ведалі і пра БЧС, і пра магчымасці Беларусі пад кіраўніцтвам БНФ). У Менск прывялі Ганса Віка, абяцаючы сродкі, офісы і даляры і пачынаючы ствараць агульнадэмакратычную апазыцыю ў Беларусі ды развальваць БНФ.

Астатняе вядома: гэта “шырокая дэмакратычная апазыцыя” (з камуністамі ў кучы), вынішчэнне ўсяго беларускага (прыпоўнай маўклівасці Захаду) і

Савету імгненна прыспешыў бы прамаскоўскую дыктатуру разам з ўвядзеннем расейскага рубля (усе гэтыя працэсы ў кебічаўскім рэжыме стаялі на парадку дня). Кебіч ня меў крамлёўскіх амбіцый, і “інтэграцыя” развівалася-б зусім па іншым сцэнары. Мы страцілі-б незалежнасць (і Лукашэнка не спатрэбіўся-б).

Ю. Хадыка зноў паўтарае: “памылка”, “памылка”. Маўляў, трэба было кідаць Вярхоўны Савет. І так бясконца. (Яшчэ й піша пра гэта з важным выглядам.) (*Народная Воля, 2008, 6 лістапада*.)

Памятаю пасля абрання Лукашэнка на прэзідэнта Беларусі летам 1994-га г. на пасаджанні Сойму спадар Хадыка ўвогуле “паверг” шмат каго ў глыбокі шок, прапанаваўшы, каб фронт стаў супрацоўнічаць з Лукашэнкам і дапамагаць яму правільна выбіраць дзяржаўную палітыку. Я спыніў тады ўсялякае абмеркаванне гэтай прапановы, сказаўшы, што ўсё стане відаць праз 100 прэзідэнцкіх дзён. Тады будзе і рашэнне.

Пастаяннае імкненне да калыбаранства не вынікае, аднак, толькі з асабовасці. Па сутнасці (асабліва пасля расколу

Маргінальная апазыцыя не пагрунтаваная на Нацыянальнай ідэі. Існаванне яе ў якасці палітычнай альтэрнатывы абзначчае, што пры любых пераменах улады Беларусь будзе пазбаўлена нацыянальнай перспектывы нармальнага народнага і культурнага развіцця.

Цяперашняя маргінальная (ці падстаўная, як яе называюць) апазыцыя разам з камуністамі на чале прамаскоўскімі агэпоўцамі, агентурай і прагматыкамі, у выпадку пераймання ўлады (хоць у рэальнасці гэта мала верагодна) магла-б стаць ня менш небяспечнай для незалежнай Беларусі, чым рэжым Лукашэнка. Услед за гэтай публікай ідзе прадажнасць, карупцыя, лібэралізм і распуста, слабая ўлада, расейская мова і пасаванне перад Масквой, новы пераезд уласнасці і новае расьцягванне нацыянальнай маёмасці.

Каб пазьбегнуць горшага, **мы, беларусы, павінны адрадіць наш Беларускі Народны Рух дзеля ліквідацыі прамаскоўскага рэжыму і адраджэння Беларусі**, дзеля ўсталявання добрага жыцця для беларускага народа на сваёй зямлі і ў сваёй дзяржаве.

Хай стане нашым сьцягам!

сах, непераборлівасць у саюзакі аб’яднаннях, пераўтварэнне на гэтай аснове ў «шырокі дэмакратычны рух» – усё гэта абанкруцілася. Прагматызм павінен быць адкінуты з дарогі нацыянальнага змагання.

Стратэгічная палітыка дасягнення незалежнасці і будаўніцтва незалежнай беларускай дзяржавы выходзіла, найперш, з фронтовага авангарду – дэпутаткай Апазыцыі БНФ у Вярхоўным Савеце.

У 1990-м годзе ў Вярхоўны Савет прайшлі старшыня БНФ З. Пазыняк, сябры Сойму БНФ А. Трусаў, С. Антончык, П. Садоўскі і некалькі вядомых фронтаўцаў: В. Голубеў, І. Германчык, Ю. Беленькі, С. Навумчык, Л. Баршчэўскі. Былі таксама шараговыя сябры Фронту, якія на той час яшчэ шырока не засьведчылі сябе ў палітыцы. Але жорсткая школа парламэнту і новага ўзроўню палітычнае барацьбы хутка зрабіла сваю справу. Праз кароткі час у Вярхоўным Савеце сфармавалася палітычная эліта Фронту. Кожны сябра дэпутаткай Апазыцыі БНФ зрабіў вялікі крок наперад у сваім палітычным развіцці. Рэчаіснасць вучыла нас, а мы вучыліся адзін аднаго дружна, сьмела ісьці да адзінай мэты. Ужо ў Вярхоўным Савеце да Апазыцыі БНФ далучыліся некаторыя незалежныя дэпутаты, імёны якіх неўзабаве сталі вядомымі на ўсю Беларусь: гэта палкоўнік міліцыі Ігар Пырх, лагойскі лекар Аляксандар Шут, Галіна Сямдзянава, Аляксандар Сасноў і іншыя.

віліся. Для 15-20 адсоткаў беларусаў (як паказвае, праўда, тэндэнцыйная “сацыялёгія”) мае аблічча скрывілі так, што распазнанню не падлягае.

Пасля майго ад’езду з Беларусі аналягічнай справай (як ня дзіўна) заняўся Ю. Хадыка, абзываючы мяне то “манахам аскетам”, то “нарчысам”, то фанатыкам. Дарэчы, ніхто з фронтаўцаў “прагматычнай хвалі” (апрача Хадыкі) не ахайвае майго імя (лічачы за лепшае проста замаўчаць).

У цэлым, ніхто ў Фронце (ізноў-жа, акрамя Хадыкі) не выступаў і супраць канцэпцыі Вызвольнага Руху.

Абвешчэнне Фронтам Вызвольнага руху ў 1997 г. (5-ы З’езд) абзначала ідэю аб’яднання беларускіх сілаў і стварэнне нацыянальнай адраджэнскай альтэрнатывы прамаскоўскаму рэжыму. Гэта была альтэрнатыва сфармаваная па сутнаскай прыродзе палітычнага канфлікту, які існуе ў Беларусі. Яна стваралася пад сьцягам нацыянальна-дэмакратычных ідэй, замацоўвала дамінацыю Нацыянальнай ідэі і вядучую ролю Народнага Фронту.

Канфлікт паміж рэжымам і грамадствам мае ў Беларусі нацыянальны характар. Гэта антыбеларускі рэжым, і таму ён ня можа быць дэмакратычным.

Гэтак-жа, як каляніяльная імперыя ня можа быць дэмакратычнай (бо, каб існаваць, яна вымушана душыць іншыя народы і сваю), гэтак ня можа быць дэмакратычным рэжым антынацыянальнасці.

Альтэрнатыва антынацыянальнаму рэжыму мусіць

дзесяць гадоў шырокага “апазыцыйнага” маразму.

Цяпер, седзячы на руінах прагматычнай сьвісьцёлкі, многія з іх убачылі рэальнасць і пачуваліся нікавата. Але толькі не Ю. Хадыка. Рэальнасць краху прагматычных надзей і маргінальнага тупіка яго не б’янтэжыць. Ён і цяпер паўтарае сваё “стрыжана”. “А я і тады, і зараз лічу гэтую ідэю памылковай”, – піша ён пра Вызвольны рух. (*Народная Воля, 2008, 6 лістапада*.)

Сумняваюся, што аўтар тут не ўсведамляў, што пісаў, але тым ня менш ён бярэцца пісаць і пра такія рэчы, пра якія мае зусім цямнае ўяўленне. Ю. Хадыка ня быў дэпутатам і ня ведаў, (ды і не разумее) шмат чаго, што адбывалася ў Вярхоўным Савеце.

Аднойчы, у 1992-м г., ён стаў сьведкам эмацыйнай рэакцыі фронтаўскіх дэпутатаў на антызаконнае рашэнне камуністычнага Вярхоўнага Савету аб забароне правядзеньня рэфэрэндуму пра новыя выбары. Апазыцыя БНФ тады перажыла моцны і несправядлівы ўдар. Некаторыя гатовыя былі ў распачы пакласці дэпутаткія мандаты. Аднак мінуў першы шок, і дэпутаты пагадзіліся і зразумелі, што трэба працягваць барацьбу, карыстаючыся з істотных магчымасцяў Вярхоўнага Савету. Выхад з парламэнту на хвалі эмацыйнай рэакцыі (гэтага камуністы толькі і чакалі) абзначачы-бы ў тых умовах поўны крах і ўлюлюканне ўслед (не кажу ўжо пра тэлебачанне і друк, якія мы не кантралявалі). Рэакцыя грамадства на забарону рэфэрэндуму была пасіўная. Выхад фронтаўцаў у тых абставінах з Вярхоўнага

Фронта), спадар Хадыка зрабіўся рэтранслятарам (гучнамоўцам) усёй гэтай брусьельска-маскоўскай небеларускай “апазыцыйнай” лухты, езьдзіў разам з прамаскоўскай публікай у Маскву, у СВОП, “Прэзідэнт-гэтэль”, слухаў там нямцовых, хакамадаў і ўсю гэтую варожую Беларусі падстаўную маскоўскую квазі-дэмакратыю, якой цяпер (15-га лістапада) Лубянка дала ў Маскве адмашку – сама-распусьціцца і пад назвай “Правое дело” працаваць пад кіраўніцтвам Крамля, што гэтыя расейскія “дэмакраты” дружныя і зрабілі. (І каго тут яшчэ нашы скалясты хасцілі заблытаць? Што яны там яшчэ пішуць?)

Які-ж цяпер наш беларускі адраджэнскі стан? Ёсць дзьве істотныя рэальнасці. Пасля расколу фронт аўтаматычна знізіў узровень і маштаб як аб’яднаўчы масавы нацыянальны рух. Тут чыстая тэхналёгія. Агульным і адзіным можа быць толькі цэлае (але не часткі, якія разыйшліся). Патрэбныя ўмовы і час для крышталізацыі новай якасці.

Са зьніжэннем аб’яднаўчай магчымасці фармальна змалела роля частак Фронту як палітычнай нацыянальнай альтэрнатывы рэжыму, ідэі якой жывуць у Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ.

Другая рэальнасць у тым, што месца нацыянальнай альтэрнатывы рэжыму заняла маргінальная так званая “дэмакратычная апазыцыя”, створаная на падставе інтарэсаў Захаду і Масквы.

Людзі краіны з высокай цывілізацыйнай культурай у мінулыя часы, ня могуць жыць толькі фізічнымі інтарэсамі. Гэты стан уладнага цемрашальства, нізкасці, хамства, зьдзеку і хлусьні ў стане спыніць і скончыць толькі салідарнасць вышэйшых людзей. Памятаем, што рэжым прышоў да ўлады і трымаецца на цемры, расейскай саветчыне і КГБ. У гэтай сытуацыі **беларуская культурна-нацыянальная асветніцтва ёсць перадумова паспяховага змагання за свабоду, а нацыянальнасць ідэялы – першасная зброя барацьбы**. І ня трэба слухаць дэмагогію пра “новую сучаснасць”, глыбальізацыю і т. п. Мы добра ведаем, што нацыянальная культура ў сучасным свеце ёсць найвялікшы чыньнік сувэрэнітэту, а нацыянальная адукацыя і інтэлект найважнейшы рэсурс і сродак вытворчасці.

Тое нацыянальнае самавызначэнне, што засталася няскончаным у сьведамасці грамадства сто гадоў таму і потым зглумленам з-за неспрыяльных абставінаў, мусіць быць хутка пройдзена цяпер (нават ва ўмовах антынацыянальнай улады, як кансалідацыя супраць гэтай улады). **Змагацца супраць антынацыянальнага рэжыму трэба на нацыянальнай аснове**. Ніякая дэмакратыя немагчыма ў нацыянальна незавершаным грамадстве – будуць адны лукашэнкаі. Сьветлая, вольная Беларусь хай стане нашым сьцягам. Празь Беларусь праходзіць для нас галоўны мэрыдыян нашага часу. І нават ня часу, а сэнсу. Сэнсу ўсяго беларускага існавання.

Зянон ПАЗЬНЯК

Па старонках БЕЛАРУСА-2008

"НИВА"
Сяргей ЧЫГРЫН

У Нью-Ёрку выйшаў з друку літаратурны альманах беларускіх пісьменьнікаў замежжа „Беларус-2008”. Ён прысьвячаецца 90-м угодкам Беларускай Народнай Рэспублікі. Выдаўцом альманаху зьяўляецца газета „Беларус”, а рэдактарам — Марат Клакоцкі.

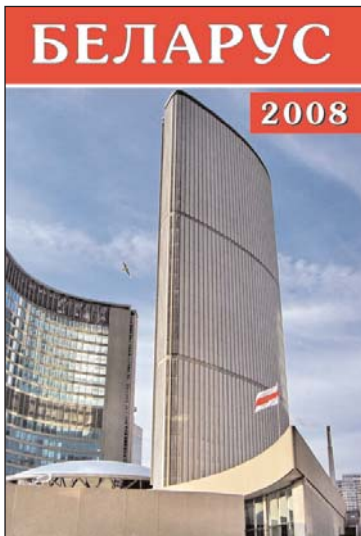
Нагадаю, што дэбют альманаху „Беларус” адбыўся ў мінулым годзе. Па-рознаму ён быў сустрэты і ацэнены чытачамі, але, калі зь беларускімі выданьнямі на эміграцыі з кожным годам становіцца цяжэй і цяжэй, выданьні закрываюцца і сотні беларускіх газет і часопісаў у Нямеччыне, Францыі, Канадзе, Аўстраліі, Бэльгіі, ЗША ўжо не выдаюцца, новае выданьне трэба вітаць. Такі альманах павінен быць і выдавацца, аб’ядноўваючы вакол сябе новых эмігрантаў-беларусаў, якія маюць здольнасці да „краснага пісьменства”.

Пра „Беларуса-2007” я пісаў у „Ніве”, глядзіш — і ўжо год мінуў, прыйшла чарга і да „Беларуса-2008”. Мае рацыю Лявон Юрэвіч, кажучы і згадваючы ў

прадмове былыя беларускія эміграцыйныя альманахі і часопісы, накшталт „Асьцока”, „Вясны”, „Крапівы”, „Прыісьця”, якія зьявіліся па адным нумары і зьніклі назаўсёды. Дзякаваць Богу, „Беларус” жыве, ужо сьвет пабачылі два нумары, зьбіраецца і рыхтуецца да друку трэці „Беларус”, таму верыцца, што альманах жыве і будзе доўга жыць.

У „Беларусе-2007” мне найбольш спадабаўся „Чужаземны трыптых” Віталія Зайкі. Выдатная, чытэльная рэч. Атрымаўшы з-за мяжы новага „Беларуса”, я адразу пачаў на яго старонках шукаць Зайку. І знайшоў. І зь вялікай асалодаю прачытаў яго «Цюльпанное дрэва». Аўтар піша фантастычна цікава і захапляльна, проста не адарвацца. Такіх твораў, на жаль, у Беларусі сёньня не хапае. Прозу Віталія Зайкі неабходна выдаваць асобнымі кнігамі. Адчуваю, што беларускі чытач ёю зацікавіўся-б. Проза сучасная, сюжэт сучасны, бо аўтар піша аб тым, што добра ведае, магчыма, сам перажыў. Гэта зноў — Амэрыка, жыцьцё новых эмігрантаў, іх праблемы і радасьці.

Сяржук Сокалаў-Воюш выступае ў альманаху як драматург.

На суд чытачоў ён вынес п’еса «Трайное дно». П’еса няпростая, найбольш складаная яна для пастановкі. Ды і ў сучаснай Беларусі ніводны гэтар яе не асьмеліцца паставіць, бо аўтар вяртаецца ў ёй і да НКВД, і да сучаснасьці, ахвярамі якіх былі і застаюцца ў Беларусі людзі. Але суд будзе заўтра. Ды ці будзе ён наогул?.. Бо нават бож, прамаўляючы слова народ, сьмяецца...

Вядома, новы «Беларус» у параўнаньні зь мінулагоднім, жанрава памяняўся, пашырыўся. Зь

нядрэннымі ўспамінамі выступае ў ім Анатоль Маўчун, які жыве ў Познані. Дарэчы, гэты аўтар друкаваўся на старонках «Нівы». Ён умее пісаць, даволі цікава ўзгадвае «дзяцінства, заварожанае хвалямі Доўгага возера. Доўгае возера знаходзіцца ў Беларусі ў Глыбоцкім раёне на Віцебшчыне, гэта найглыбейшае возера Беларусі. Згадваючы пра возера, аўтар ўспамінае сваё маленства і юнацтва, якое прайшло ў тых мясцінах. Зь цяплынёй аўтар успамінае свайго бацьку, які займаўся сталярствам: рабіў табурэткі, плёў лубкі з саломы, шчапаў запалкі на чатыры часткі дзеля ашчаднасьці і г. д.

З успамінамі ў альманаху выступае і Пётр Мурзэнак, які жыве ў Канадзе. Але ўспаміны Мурзэнка адрозьніваюцца ад успамінаў Маўчуна. Успаміны Маўчуна сьветлыя, простыя, вясковыя, зьвязаныя з глыбінкай, зь людзьмі, якія некалі жылі побач з аўтарам. Успаміны Мурзэнка больш сур’ёзныя, разважлівыя, палітычныя. Свае ўспаміны Пётр Мурзэнак так і назваў «Яны не былі вінаватыя». Аўтар узгадвае Пастаўскую пэдуцэльную другой паловы 1940-х

гадоў, калі там была створаная падпольная арганізацыя СБП (Саюз Беларускіх Патрыётаў). Ён быў сьведкам усіх тых падзей, калі НКВД у лютым 1947 году проста ў клясе арыштоўвала хлопцаў і дзяўчат — сяброў СБП. Яны былі асуджаныя ад 5 да 25 гадоў пазбаўленьня волі. Многія зь іх дамоў не вярнуліся.

У зборніку надрукаваныя таксама вершы сына Пятра Мурзэнка — Пятра. Пётр Мурзэнак-малодшы жыве ў Канадзе. Працуе доктарам. Піша вершы. Вершы яго шчырыя, простыя, прысьвечаныя Радзіме, каханьню і прыродзе. Наогул, паэзіі ў «Беларусе»-2008 шмат. Найбольш вылучаюцца сваёй філязофскай афарбоўкай, настроенасьцю, тэматыкай вершы Макса Шчура. Ладная яго падборка вершаў была і ў леташнім «Беларусе».

Новы альманах багаты і на пераклады. Ірына Верабей пераклала на родную мову творы Паўліны Джонсан, а Віктар Кавалеўскі — Артура Клярка.

З праязных твораў найбольш хочацца адзначыць удалыя апавяданьні-мініяцюры Віталія Воранава, Людміль Карайчэнцавай і Паўла Касцюкевіча.

БЕЛАРУС-2008 у Ізяславе

Дзякуючы шануўнаму сп. Марату Клакоцкаму другі нумар літаратурнага альманаху патрапіў у бібліятэку гурта беларускай культуры «Зорка Вэнэра». Надоечы перагарнуў ягоную апошнюю 205-ю старонку. З адзінаццаці аўтарамі, якія надрукаваныя

ў «Беларусе-2008», ужо быў «знаёмы» па друку ў «Беларусе-2007», дзе Антось Тадароўскі зь апошняга альманаху быў год таму Антосем Зеляноўскім. Цікава, якое-ж з гэтых імёнаў ягонае сапраўднае? Перачытаў двойчы Антасева эсэ «Навошта мне гэта трэба?» і хачу ска-

заць, што меркаваньні 22-гадовага расейска- і ангельскамоўнага беларуса, які ва ўзросьце 16 гадоў зьехаў зь Беларусі ў ЗША, вельмі нават не бяспрэчныя, калі ён гаворыць пра мову. Адзінае, з чым я цалкам пагаджаюся, гэта тое, што «мова душы — гэта мова роду». Мяне пазабавіла заўвага Антося пра тое, што «шмат у нашай мове польскіх слоў», «зараз на Беларусі ўвялі і «кельнера» замест «афіцыянта». Пра што гэта гаворыць? А пра тое, што малады чалавек яшчэ зусім маладасьведчаны ня толькі ў галіне мовазнаўства, але і гісторыі Беларусі. Няўжо сп. Тадароўскі ня чуў пра Вялікае Княства Літоўскае і Рэч Паспалітую, дзе ў адной дзяржаве жылі і палякі, і беларусы (ліцьвіны), і летувісы, і ўкраінцы, і нават расейцы?! Адсюль, ясная рэч, што з мовы палякаў беларусы засвоілі пэўны пляст леські, як і з мовы расейцаў ў часы панаваньня царскае, а потым камуністычнае расейскае імперыі. Запазычаньне іншамовнай лексыкі — зьява, уласцівая кожнай, а ня толькі беларускай, мове. Мне, як філэлягу па адукацыі, даводзіцца мець справу менавіта з славянскімі мовамі і да ведама сп. Тадароўскага запазычаныя словы з польскай мовы ў беларускай гучаць натуральней і малагучней, чым усе русізмы, якімі 300 гадоў калечылі і працягваюць калечыць нашу мову. Калі нехта лічыць, што слова «афіцыянт» беларускае, то вельмі памыляецца: гэтае слова лацінскага паходжаньня (лац. officians, -ntis — служачы). Афіцыянт — работнік рэстарачыі, сталоўкі, які абслугоўвае наведвальнікаў, як, дарэчы, і кельнер (ням. Kellner) — афіцыянт рэстарачыі, піўной, кавярні ў заходнеэўрапейскіх краінах. Дык якая розьніца, як мы назавём чалавека, які абслугоўвае нас з вамі ў рэстарачыі? Абодва гэтыя словы — сінонімы, а значыць маюць роўныя правы на ўжываньне. Вядучыя Белсату — сапраўдныя эўрапейскія беларусы, таму і ўжываюць

слова «кельнер», якое не пачуеш у мове савецкіх эрасейшчаных вядучых на дзяржаўных каналах БТ, бо яны зарыентаваныя не на Эўропу, а на Эўразію, імя якой Расея, дзе ўжываецца слова афіцыянт.

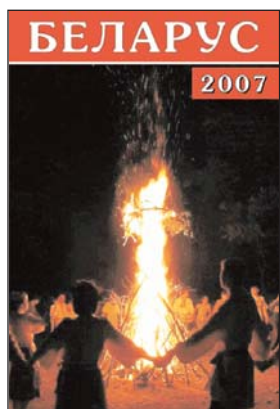
Спадыяюся, што сп. Тадароўскі на мяне не пакрыўдзіцца, а мая лінгвістычная «лекцыя» пойдзе яму на карысьць, як і іншым чытачам «Беларуса», якія не займаюцца філялёгіяй. А каб падмацаваць сказанае вышэй, падаю стосік словаў на літару «К», якія запазычаныя нашаю моваю з польскай. Калі ласка, прачытайце і запамніце: каталік, кардынал, капэлян, капітан, каралі (пацеркі), карабін, капліца, каптур, кавалак, кагорта, кава, камора, камізэлька, канал, канапа, канцлер, карцеч, карта, карона, карэта, каса, касачыя, кат, касьцёл, кафля, каштарыс, кварта, кватэра, квота, квітаныя, кепскі...

Думаю, што дастаткова, каб пераканацца, што беларуская і польская мовы вельмі парадніліся, і сёньня большасць беларусаў лічыць гэтыя ды іншыя запазычаныя з польскай словы сваімі роднымі. І правільна лічаць!!!

Сёньня ў нас такая сытуацыя, што мы павінны даражыць сяброўствам суседніх народаў. І на першае месца руліўцаў за Беларусь я стаўлю менавіта палякаў. Так не забыліся, што менавіта беларуская зямля нарадзіла і Міцкевіча, і Манюшку, і першага прэзыдэнта Польшчы Пілсудскага, і сьпіс гэты можна доўжыць да сотні! Гэта ў Польшчы сёньня выдаецца беларуская газэта «Ніва», працуе беларускае радыё «Рацыя», вывучаецца беларуская мова і літаратура ў ліцэях Гайнаўкі і Бельску-Падляскага, ёсьць беларускія садкі і пачатковыя школы ў Бела-стоку, нашу мову вывучаюць студэнты Варшаўскага, Беластоцкага, Альштынскага і Люблінскага ўнівэрсытэтаў. Дзе гэта ёсьць у Расеі ці ў Украіне?!

У заканчэньне скажу, што мяне прывабілі вершы Макса Шчура, Зьмітра Давыдзенкі, Станіслава Бабкевіча, надрукаваныя ў абодвух выпусках альманаху. З прозы новага нумару зацікавіў Анатоль Маўчун.

Пятрусь КАПЧЫК г. Ізяслаў, Украіна

У рэдакцыі можна замовіць наступныя выданьні «Беларуса»:

1. Літаратурныя альманахі «Беларус-2007» і «Беларус-2008», кошт аднаго асобніка разам з дасылкаю поштаю \$15.
2. Насыценныя календары-плякаты на 2009 год памер 11 X 17 цаляў). Кошт \$3.
3. Налепкі на аўта зь беларускай сымболікай (памер 6 X 4 цалі). Кошт \$2.

Замовы і аплату дасылайце на адрас:

BIELARUS
P. O. Box 3225
Farmingdale, NY 11735 USA
Чэкі ці грашовыя пераказы
выпісвайце на імя **BIELARUS**.

Наведайце краму газэты «Беларус»
ў інтэрнэце па адрасу:
www.e-krama.com

Кнігі, музычныя запісы, маркі
БНР, паштоўкі ды інш.

Весткі й Паведамленьні

ню-ёрскага аддзелу Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання

Viestki j Paviedamlenni

Belarusian American Association, Inc.

✉ 166-34 Gothic Drive, Jamaica, N.Y. 11432 Сусьветнае сеціва: www.baza-belarus.org

№ 1 (516)

Сьнежаньскі сход ню-ёрскага аддзелу БАЗА

У нядзелю, 14 сьнежня 2008 году, адбыўся чарговы сход ню-ёрскага аддзелу БАЗА. Напачатку сходу старшыня аддзелу Віталь Зайка азнаёміў прысутных з падзеямі ў Беларусі за мінулы месяц. Сярод падзеяў, закранутых у паведамленьні, суд над актывістам апазыцыі Баразенкам, перасьлед уладамі Маладога Фронту, “ініцыятыва” Аб’яднаных дэмакратычных сілаў (частка апазыцыі) па стварэньні антыкрызіснага камітэту пра адміністрацыі Лукашэнкі, акцыя ЗБМА-Маладзі БАЗА ў Нью-Ёрку ў падтрымку беларускай моладзі на Бацькаўшчыне і ў сувязі з 17-мі ўгодкамі распаду СССР і набыцьця Беларуссю рэальнай незалежнасьці.

Затым перад прысутнымі выступіў адвакат Артур Суарэс, які займаецца іміграцыйнай юрыдычнай практыкай. Сп. Суарэс распавёў пра сутнасьць амэрыканскага эміграцыйнага заканадаўства, пра інстытут палітычнага прытулку (азыль), пра іміграцыйныя справы па набыцьці азылю грамадзянамі Беларусі, узгадаў канкрэтныя справы і выпадкі з сваёй практыкі. Прысутныя пасьля сходу мелі магчымасьць пагутарыць з сп. Суарэсам і задаць яму свае пытаньні.

Уладыка БАП(Н)Ц Юры Рыжы павіншаваў прысутных з Калядамі і Новым годам, пажадаў здароўя і дабрабыту.

Сп. Антон Шукелойць, ветэран арганізацыі й відны дзеяч беларускай грамады ў Амэрыцы, выступіў з нагоды 88-х угодкаў Слуцкага Збройнага Чыну, што адбыўся ў лістападзе-сьнежні 1920 г., і падзяліўся з прысутнымі сваімі ўспамінамі пра ўдзельнікаў Слуцкага Збройнага Чыну, зь якімі звёў яго лёс, і пра сьвяткаваньні ўгодкаў гэтай знамянальнай для беларусаў падзеі ў міжаежны час у Заходняй Беларусі, у тым ліку ў Вільні. Сп. Шукелойць даў характэрныя Случчыны як самай урадлівай па сваіх глебах частцы краю, што спавадала заможнасьць і тэндэнцыю да самастойнасьці случчакоў. “У Случчыну не дабраліся ксяндзы, таму случкая шляхта засталася праваслаўнай, прыкладам Радаслаў Ас-

троўскі, Антон Сокал-Кутылоўскі, што сталі віднымі дзеячамі беларускага руху і ўдзельнікамі Слуцкага Збройнага Чыну. Часам кажуць, што гэта была “польская інтрыга”, што змаганьне было інспіраванае палякамі. Нават кс. Адам Станкевіч у брашуры сьцьвярджаў прапольскі характар Чыну. Гэта абсалютна не адпавядае рэчаіснасьці. З боку палякаў дапамогі не было, нават трафейная расейская зброя, якую яны не змаглі забраць пры адступленьні, была папсаваная, каб случчакі не маглі скарыстаць зь яе.

Між тым нягледзячы на цяжкія ўмовы, на брак рыштунку, зброі, кваліфікаваных афіцэрскіх кадраў — нацыянальны ўздзім і патрыятычны настрой былі надзвычай высокія. Справа ў тым, што ў Слуцку ў 1917 годзе паўстала першая беларуская гімназія, арганізаваная Р. Астроўскім, былі вельмі актыўныя беларускія эсэры, што прапагандавалі нацыянальныя ідэі, і мелася дастатковая колькасьць актыўных, патрыятычна настаўленых дзеячоў.

Пры гімназіі была створаная квазі-скаўцкая арганізацыя “Папараць-кветка”, дзе моладзь праходзіла асновы вайсковай падрыхтоўкі. І менавіта моладзь, шмат былых гімназістаў пайшлі ў беларускае войска, калі яно пачало стварацца. Менавіта моладзь шырака разьнесла вестку пра змаганьне, прапагандавала ідэі незалежнасьці сярод сялянцаў Случчыны. На заклік адгукнуліся больш за 10 тысяч чалавек, але зброі знайшлося толькі 4 тысячы адзінак.” Сп. Шукелойць далей спыніўся на асобах удзельнікаў Слуцкага

Збройнага Чыну быў часткай ланцуга беларускага змаганьня за незалежнасьць, і ў той час рыхтаваліся паўстаньні ў іншых частках Беларусі — на Гарадзеншчыне, Беластоцшыне, што ў сілу розных прычынаў не ажыццявіліся.

Затым з аналізам сучаснай сытуацыі ў Беларусі выступіў Старшыня Беларускага Народнага Фронту Зянон Пазьняк. Ён у прыватнасьці адзначыў, што сёнешняе становішча набывае рысы пераходнага пэрыяду. Рэжым прысабечваньня народнай грошы, пераводзіць за межы краіны, ніякага дбаньня пра яе будучыню ён ня мае. Аналітыкі КХП прыходзяць да высновы, што пуцінская кэргэбісцкая ўлада ў Расеі будзе трымацца да апошняга, пра што сьведчаць зьмены ў расейскай канстытуцыі. Цікава, што быў адкладзены прызначаны на пачатак сьнежня сход “Саюзу дзяржаваў” Беларусі й Расеі. Рэальна гэта магло быць звязана з тым, што размова была пра будучыя выбары прэзыдэнта Расеі, а Лукашэнка прапанаваў сваю ідэю фікс — каб і яму дазволілі балютавацца. Пуцін узлаваў, і ўжо літаральна адразу быў падпісаны пратакол аб узнаўленьне будовы нафтаправоду ў абыход Беларусі. Паказальна, што расейская апазыцыя пайшла на паклон да ўлады, самараспусьцілася, яны стварылі па адмашцы Крамля партыю “Правае дзела”, што гатовая на супрацоўніцтва з Крамлём.

Што можна чакаць у будучым? Ці будзе бунт у Расеі, ці будуць людзі цярпець? “Маленькая пераможная вайна” на Каўказе — мабілізуе расейскае грамадства, мабілізуе на нянавісьці. Беслан, “Норд-Ост” і “Курск” паказалі, на што здольна сёнешняе кіраўніцтва Расеі, як яно дбае пра свой народ.

У Беларусі — зьлепак таго, што адбываецца ў Расеі. Дзеяч апазыцыі Раманчук напісаў “Новую эканамічную палітыку” і накіраваў прапанову Лукашэнку — “зьліквідаваць Саўмін, стварыць пры прэзыдэнце антыкрызісную групу на чале з кіраўніком Раманчуком”. У артыкулах прапануецца даць пасады апазыцыянерам. Відаць, апазыцыю гэтую канчаткова выціскаюць. Ёй ня будзе месца — або рэжым канчаткова зьменіць яе і зробіць свойскай, або мы прыйдем да ўлады. Асновы рэжыму хістаюцца, зараз у беларускіх патрыятычных сілаў задача — рыхтавацца да мыгчымых пераломных падзеяў, быць змабілізаванымі, каб не праспаць свой час, а прыйсьці да перамогі, як у 1991-м годзе.

Рэдактар газэты “Беларус” Марат Клакоцкі выступіў з паведамленьнем па справах газэты, у тым ліку пра падвышэньне кошту падпіскі, прэзэнтаваў новы календар на 2009 год і налэпку. Была ўзгаданая дапамога ў падпіску выданьняў зь Беларусі — “Нашай Нівы”, АРХЭ, “Нашага Слова”, “Дзеяслова”.

Віталь ЗАЙКА

Наступны сход

ню-ёрскага аддзелу БАЗА адбудзецца **8 лютага 2009 г.** ў **Фундацыі імя П. Крэчэўскага** па адрасу:
166-34 Gothic Drive, Jamaica, NY 11432

Даяезд цягніком падземкі **F** да прыпынку **169th St.**; адтуль прайсьці **2 блёкі ўверх** да скрыжаваньня **167-й вул. і Готык Драйв.**

Пачатак сходу а **1:00** папаўдні.

Уплаты ў ню-ёрскі аддзел БАЗА дасылайце на адрас:

Belarusian American Association
P. O. Box 230249
Brooklyn, NY 11223

Чэкі выпісвайце на **Belarusian American Association.**

Наведайце інтэрнэт-старонку Згуртаваньня Беларускай Моладзі ў Амэрыцы **www.zbma.net** Апэратыўная інфармацыя аб падзеях у дыяспары.

БАЗА пашырае сваю дзейнасць

Паўднёвая Каліфорнія

Беларусы паўднёвай Каліфорніі мелі першую сустрэчу суполкі Беларуска-Амерыканскага Задзіночання 14 снежня 2008 году. Спонсарам гэтага мерапрыемства стаў вядомы сайт **belarusguide.com**. Усяго на ўстаноўчым сходзе прысутнічала 12 чалавек, у складзе якіх былі людзі розных узростаў і пакаленняў.

Пасляваенныя эмігранты распавялі пра заснаванне і дзейнасць аддзелу БАЗА раней, пра актыўнасць беларускай эміграцыі тых часоў у паўднёвай Каліфорніі. Маладзейшыя прысутныя ўзгадалі, як бацькі вадзілі іх у беларускія клясы, ву-

чылі танчыць ды ладзілі культурніцкія імпрэзы.

Быў зачытаны ліст сп. Язэпа Арцоха, які распавёў гісторыю заснавання аддзелу БАЗА ў паўднёвай Каліфорніі ў 1959 г., ягоную актыўную дзейнасць і, урэшце, заняпад у пачатку 1970-х гадоў.

Падчас сустрэчы былі абраныя кіраўнікі суполкі: старшынём стаў Алесь Арцоховіч, заснавальнік сайту **belarusguide.com**; заступнікам Кацярына Вініцкая; скарбнікам Ядзя Найдзюк; сакратарамі Тоця Макаед і Зьміцер Лішык. Была прапанова зрабіць наступную сустрэчу 25-га сакавіка 2009 году, каб разам адзначыць Дзень Волі.

Удзельнікі выказалі вялікую зацікаўленасць у будучай актыўнай дзейнасці гуртка і засталіся задаволеныя магчымасцю сустрэцца зь землякамі.

Тоця МАКАЕД

Удзельнікі першага сходу БАЗА у Паўднёвай Каліфорніі.

Канэктыкут

Удзельнікі ўстаноўчага сходу суполкі БАЗА ў Канэктыкуце.

БЕЛАРУС 2009

Шаноўнае спадарства!

Нагадваем, што працягваецца падрыхтоўка літаратурнага альманаха "Беларус" за 2009 год, выданне якога запланавана на жнівень сёлета.

Зьмясціць свае творы ў альманаху могуць ўсе аўтары, хто піша па-беларуску ў самых розных літаратурных накірунках. Адзінае патрабаванне – аўтары павінны жыць па-за межамі Беларусі.

Свае творы найлепш дасылаць у рэдакцыю электроннай поштай на адрас: **hazetabelarus@att.net** У выключных выпадках, калі аўтары ня маюць доступу да сусветнага сеціва, творы можна даслаць поштаю запісанымі на CD ці DVD альбо надрукаванымі на паперы на адрас рэдакцыі:

BIELARUS / P. O. Box 3225 / Farmingdale, NY 11735 USA

Тэксты пажадана пісаць тарашкевіцай. Творы напісаныя наркомаўкай, у альманаху будуць надрукаваныя тарашкевіцай.

Кожнаму аўтару, хто вырашыць даслаць творы для альманаху, пажадана таксама даслаць свой невялікі партрэтны здымак і кароткую аўтабіяграфію і, калі захочуць, дадатковую інфармацыю пра сябе, якую яны хацелі б паведаміць сваім чытачам.

Апошні тэрмін для дасылкі твораў **31 травня 2009 году**.

Пасля выхаду альманаху ў сьвет кожны аўтар атрымае адзін асобнік бескаштоўна. Аўтары пры жаданні змогуць замовіць дадатковую колькасць асобнікаў па сабекошту, які будзе паведамлены ім пазней.

Ганарараў аўтарам рэдакцыя "Беларуса", нажаль, выплочваць ня можа, бо не зьяўляецца камэрцыйным выданнем, а існуе выключна дзякуючы падтрымцы падпісчыкаў і ахвярадаўцаў.

З пытаннямі кантактуеце рэдакцыю. Жадаем поспехаў!

Новая хваля эміграцыі: розныя мэты і каштоўнасці

Заканчэнне з бач. 3

накштальт Зьвязу беларускіх палітычных уцекачоў, Беларуска-эўрапейскага задзіночання, Беларускага моладзевага руху Амерыкі, Зьвязу беларусаў за межамі і г. д. Пад такімі назвамі ім удаецца атрымліваць гранты на тых ці іншыя спецыфічныя праекты або пасьпяхова зьбіраць ахвяраванні на сваю шматстайную дзейнасць. У некаторых выпадках яны ня толькі канкуруюць зь іншымі, больш аўтарытэтнымі арганізацыямі і структурамі, але і прыпісваюць сабе ў сваіх рэкламных матэрыялах (асабліва на ўласных вэб-сайтах) практычна ўсё беларускае прадстаўніцтва ў тым ці іншым рэгіёне.

Нарэшце, трапляюцца сярод новых імігрантаў і людзі з больш цёмнымі намерамі. Яны ахвотна ўступаюць у існыя арганізацыі і

прыкладаюць усе намаганні, каб стаць іх паважанымі сябрамі. Іх вонкавая адданасць справе беларускай дэмакратыі дазваляе ім заваяваць давер старэйчых лідэраў. У выніку яны апынаюцца на кіруючых пасадах, пасля чаго маскі зрываюцца і робіцца зразумелай іхняя прыхільнасць да дыктатуры, а таксама спробы пераняць кіраўніцтва ў арганізацыі. Адна такая спроба, якая ледзь не завяршылася поспехам, мела месца ў нью-ёркскай супольнасці.

Паводле словаў аднаго з вышэй згаданых новапрыбышоў, галоўнае адрозненне паміж старой і новай дыяспарай палягае ў жаданні маладых імігрантаў урэшце вярнуцца ў Беларусь. Між тым, трэба адзначыць, што якраз вяртанне было галоўнай мэтай прадстаўнікоў старой дыяспары паўстагоддзя таму. Даўгавечнасць каму-

ністычнага таталітарнага кіравання перашкодзіла рэалізацыі гэтай мэты. Што-ж, паглядзім, ці не паўторыцца гэты сцэнар сёння, калі панаванне дыктатарскага рэжыму ў Беларусі зацягнецца.

Высновы

Што трэба зрабіць для таго, каб перадача эстафэты ад пасляваенных імігрантаў да нашых сучаснікаў прайшла як мага больш бязбольна? Мабыць, галоўнай перашкодай гэтаму ў свой час сталася трываласць савецкага рэжыму ў Беларусі. Ён панаваў там амаль пяцьдзесят гадоў пасля вайны — на працягу жыцця двух пакаленняў. Першыя лідэры пасляваеннай хвалі імігрантаў даўно адыйшлі, а іх наступнікі, якія яшчэ жывуць, ужо самі ў паважных гадах, што стварыла сур'ёзны разрыв пакаленняў паміж

старымі і новымі імігрантамі. Гэты разрыв цяжка пераадолець без тых ці іншых выдаткаў, але ўдалыя прыклады ўсё-ж ёсць. Для таго, каб дасягнуць поспеху ў гэтай справе, трэба шукаць добрасумленых перспэктывных лідэраў сярод маладых імігрантаў, але не надаваць ім адразу ключавых пасадаў, а спачатку цярдліва вучыць прынцыпам дэмакратычнага кіравання. У выніку такое навукі могуць з часам паўстаць каштоўныя прафэсіяналы і адказныя палітычныя лідэры, якія ў патрэбны момант вернуцца ў Беларусь, каб дапамагчы адукаваць тамтэйшае грамадства і прывесці краіну да незалежнасці, заснаванай на прынцыпах дэмакратыі, павагі да законаў і правоў чалавека, як гэта сталася ў суседніх прыбалтыйскіх дзяржавах.

Якія захады ў гэтым кірунку прадстаўнікі беларускай дыяспары ў ЗША робяць ужо цяпер? У прыватнасці, яны дапамагаюць некаторым новым імігран-

там асвоіцца на новым месцы, сустракаючы іх у аэрапортах і праводзячы да першых кватэраў. Наступны крок — дапамога ў атрыманні карткі сацыяльнага забеспячэння, неабходнай для працаўладкавання. Затым маладыя імігранты могуць быць азнаёмленыя з мясцовымі беларускімі арганізацыямі і царкоўнымі парафіямі. Пэўная апека надаецца тым, хто шукае палітычнага прытулку. Адрозна пасьля пасялення на новым месцы ім дапамагаюць навізаць кантакты з мясцовымі і федэральнымі органамі ўлады. Новапрыбылыя, у сваю чаргу, ставяць на службу заапакаваным над імі арганізацыям свае прафэсійныя навыкі, а таксама павялічваюць масавасць дэманстрацый у падтрымку дэмакратыі і правоў чалавека ў Беларусі. Такое ўзаемакарыснае супрацоўніцтва ўмацоўвае існыя арганізацыі, а таксама забяспечвае выхаванне наступнага пакалення лідэраў дыяспары. **Б**

Сустрэча ў Андах

На адной з апошніх беларускіх імпрэзаў у Грамадскім цэнтры пры Кэтрэральным саборы св. Кірылы Тураўскага ў Нью-Ёрку я мела нагоду сядзець побач са сп-няй Інай Фанскай. Знаёмыя мы ўжо досыць даўно і як заўсёды дзяліліся апошнімі навінамі. Я запыталася, чаму апошнім часам яе не было відаць на грамадскіх зборках. А тая паведаміла, што была ў далёкім падарожжы, напрыканцы кастрычніка ездзіла ў Пэру, каб ажыццявіць сваю даўнюю мару – пабачыць руіны легендарнага Мачу-Пікчу, старажытнага горада інкаў, пабудаванага ў 15-м стагоддзі.

Але, як вядома, гэтая паўднёваамерыканская краіна мае і іншыя знамяцітыя ў цэлым сьве-

це мясціны, якія таксама варта было наведаць. У праграму турыстычнай вандроўкі ўваходзіла і паездка аўтобусам да самага высакагорнага ў сьвеце возера Ціцікакі – сьвятога возера інкаў. Аўтобус выехаў з горада Куска і турыстаў чакала 8-гадзіннае падарожжа ў высакагорныя Анды.

Аднак, як гэта нярэдка бывае ў Паўднёвай Амэрыцы, не абыйшлося без прыгодаў. Празь дзьве гадзіны язды турысты апынуліся ў ліку закладнікаў, якіх трымалі на горным перавале мясцовыя жыхары. Па словах сп-ні Фанскай сабралася іх некалькі сотняў. Яны ладзілі акцыю пратэсту супроць пляну будаўніцтва ў іхнай мясцовасьці вялікай дамбы, у выніку чаго падвадою апынуліся-б іх землі. Пэ-

руанцы перагарадзілі дарогу барыкадаю з камянёў і трымалі ў закладніках некалькі аўтобусаў і аўта. Калі нехта спрабаваў адехаць, то на дарогу ізноў ляцелі камяні. Даводзілася чакаць доўгіх 8 гадзін, людзі былі змучаныя. Сярод закладнікаў былі жанчыны зь дзецьмі і старэйшыя людзі. Перамовы не давалі ніякіх вынікаў, набліжаўся вечар і прадчуваньне таго, што дзедзецца начаваць высока ў гарах, дзе напэўна ўначы будзе ня вельмі ўтульна, а можа нават і холадна. У аўтобусе, у якім ехала сп-ня Фанскай, на шчасьце, быў запас вады і харчоў. Сумны настрой паволі авалодваў людзьмі, якія ня бачылі выйсця з гэтай непрыемнай сытуацыі.

І тут раптам да калёны затрыманых аўтобусаў падьехаў невялікі жоўты аўтобус, з яго выйла група маладых мужчынаў. Як апісвае сп-ня Фанскай, выглядалі яны як сапраўдныя волаты – высокія, мускулістыя, трэнёраваныя, добра апранутыя, узвышліся над нізкарослымі пэруанцамі, якія адразу падбеглі, каб высветліць, хто гэтыя людзі. Прыезджыя былі зь перакладчыкам і неадкладна пачалі перамовы з арганізатарамі страйку. Паведамілі, што яны спартоўцы падводнага плаваньня, едуць на возера Ціцікака, каб выпрабаваць там новае начыньне для анквалянгістаў, гаварылі, што ня маюць часу чакаць, бо мусяць далей з

гэтай-жа мэтай ехаць на Галапагосы. Спартоўцы патрабавалі ачысьціць дарогу. Страйкоўцы неяк адразу сьцішыліся, пачалі мітусіцца, было відаць, што на іх зрабіла вялікае ўражаньне, што прыехалі нейкія важныя людзі. Пакуль ішлі перамовы, закладнікі з неярпеньнем чакалі і пачалі выходзіць з аўтобусаў, каб даведацца, што адбываецца. Сп-ня Фанскай таксама падыйшла да незнаёмцаў. І тут яе чакала прыемная навіна. Аказалася, што гэтая беларуская спартовая каманда падводнага плаваньня. Суродзічы вызвалілі з пасткі ня толькі яе, але і ўсіх закладнікаў, бо перамовы досыць хутка паспяхова завяршыліся, і дарога стала вольнаю.

Але, размаўлялі беларусы на расейскай мове, і таму ўсе закладнікі гаварылі, што іх вызвалілі расейцы. І нават потым ў тэлевізійных навінах перадавалі інфармацыю пра гэты выпадак і гаварылі, што гэта зрабілі расейскія спартоўцы.

Падводнае плаваньне на вялікіх глыбінях – экстрэмальны від спорту і, напэўна, гэтыя хлопцы ня толькі выглядалі волатамі, але і ёсьць мужнымі людзьмі.

Добра было-б, каб ім хапала мужнасьці ўсюды называцца і быць беларусамі, каб іхныя добрыя ўчынкі не прыпісваліся іншаму народу, а прыносілі славу сваю.

Ганна СУРМАЧ

„Галерэя Ады“ ў Вільні

У Вільні 27 сьнежня 2008 году ў Таварыстве Беларускай Культуры ў Літве ў чарговы раз сустрэліся беларусы, каб адзначыць Каляды і Новы год і павіншаваць адзін аднаго са сьвятамі. Галоўнай падзеяй сустрэчы была прэзэнтацыя ўжо вядомага ў Беларусі і сьвеце дакумэнтальнага фільму Ўладзімера Коласа пра грамадскую актывістку Аду Райчонок „Галерэя Ады“ з удзелам самой герайні.

Перад прэзэнтацыяй адбыўся пазачарговы сход ТБК, дзе разглядалі арганізацыйныя пытаньні адносна стварэньня беларускага культурнага цэнтру Якуба Коласа ў Вільні. Так, доўгія дваццаць гадоў змаганьняў урэшце рэшт прынеслі свой плён (відаць, ужо ніхто ў гэтай веры), і музей-цэнтар імя клясыка беларускай літаратуры пачынае сваё існаваньне. Безумоўна, галоўнае наперадзе: гэта і зьбіраньне і адважаньне ў іншых музэяў экспанатаў, гэта і пабудова будынку, пошук грашовых сродкаў і ахвярадаўцаў, але справа па ўвекавечваньні памяці песьняра на Віленшчыне зрушылася і стала не прывідам, а рэальнасьцю. Адаць належнае варта старшыні ТБК паважанаму Хведару Нюньку, які ўвесь гэты доўгі час вёў зацятае

змаганьне за адкрыцьцё музэя, і ня страчаючы надзеі, здзейсьніў сваю чарговую мару па захаваньні беларускасьці ў Літве.

Быў і яшчэ адзін прыемны момант, сябра рады ТБК Алесь Трусаў атрымаў віншаваньні з нагоды чарговага свайго дня народзінаў.

У госьці быў запрошаны ўкраінскі ансамбль “Сьвітлія”, які павіншаваў беларусаў са сьвятамі і прасьпяваў калядкі на ўкраінскай мове. Вельмі прыемны момант, што ў Таварыстве ўсталяўваюцца з гэтым ансамблем і сябрамі-ўкраінцамі цёплыя адносіны. Гэта ўжо ня першае выступленьне ў ТБК. Яны-ж выступалі і на сьвяточным канцэрце, прысьвечаным 90-годзьдзю абвешчання БНР у Вільні.

Але галоўнай падзеяй вечара была прэзэнтацыя стужкі „Галерэя Ады“. Варта адзначыць, што гэты фільм заваёўвае ўсё большую і большую папулярнасьць: ён атрымаў галоўную ўзнагароду на VIII Міжнародным фэстывалі крэатыўных дакумэнтальных фільмаў «Escapes Documentaire» у французскім горадзе Ля-Рашэль. Але гэта была не адзіная перамога! Перад гэтым на тэлефэстывалі “Залаты бубен” у Ханты-Мансійску (Расея) стаў лаўрэатам у катэгорыі «Нацыянальны характар», а 24 кастрыч-

ніка 2008 г. заняў першае месца ў катэгорыі “Найлепшы рэгіянальны нізкабюджэтны дакумэнтальны фільм” на конкурсе «Еўгора Prix» у Бэрліне.

Аб стварэньні фільма, аб тых цяжкасьцях, з якімі стваральнікі сутыкаліся, апавядалі рэжысёр і аўтар Уладзімер Колас і галоўная герайня Ада Райчонок, якая крыху распавяла пра сябе, пра свой нялёгкі жыцьцёвы шлях, пра тое, што яе зьвязвае зь Вільняй і беларусамі гэтага Вечнага Гораду.

Фільм аб ёй, вясковай настаўніцы, якая пад час Другой сусьветнай вайны выжыла ў Віцебскім гета, сёньня ў звычайнай вёсцы Германавічы (былым мястэчку), што на Шаркаўшчыне, займаецца культурніцкай дзейнасьцю. Гэтая стужка перад усім аб лёсе чалавека, аб яго супрацьстаяньні зьнешняму асяродзьдзю і непаразуменьню зь ім, аб тым, што чалавек у любой сытуацыі можа рабіць прыгожае, велічнае, калі ён гэтага жадае. Яна і аб тым, як чалавек, зламаны жыцьцём і абставінамі, можа падумацца і ісьці далей, несучы ў гэтай шэрае і змрочнае вясковае жыцьцё нешта іншае, больш значнае, чым інстытутнае існаваньне ад заробку да заробку па прыпынку “мая хата скраю”.

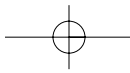
Ада Райчонок распавядае пра сябе.

Праглядаючы стужку, мы пераносімся ў звычайную вёску, з яе бытам, праблемамі, радасьцямі... Бачым чалавека з глыбінкі і што яго хвалюе. І на фоне гэтага яна, былая настаўніца, ўкліньваецца ў гэтае стандартнае існаваньне і спрабуе яго зьмяніць.

Ада Райчонок стала стваральніцай чатырох музэяў – гэта вялізны ўклад у захаваньне спадчыны ў рэгіёне. Яна займаецца грамадзкай дзейнасьцю і апошнія 15 гадоў праводзіць мастацкія пленэры. Адзін з такіх пленэраў 2007-га году і пакладзены ў аснову сюжэту стужкі. Тут аўтар вельмі ўдала спалучае ў адну дзьве лініі: жыцьцё сялян, іх быт і творчую інтэлігенцыю. Тут яны перасякаюцца і цягам гадзіны вядуць сваё супольнае

суіснаваньне і, сутыкаючыся адзін з адным, паказваюць найбольш вострыя праблемы сёняшняй беларускай глыбінкі і яе насельнікаў, іх канфлікт зь сьветам культуры, мастацтва (іншага, чужога ім сьветапогляду). І герайня фільму спрабуе прымірыць гэтыя дзьве лініі, хоча, каб вёска вырвалася са свайго прымітыўнага існаваньня і адчула, што сьвет не замыкаецца мястэчкам, каровамі, сьвіньнямі, а ёсьць яшчэ іншае – галерэя Ады, сьвет мастацтва і прыгожага, які ўказвае чалавеку на яго годнасьць і вялікасьць пакліканьня на гэтай зямлі, і што будзёнае і шэрае можа быць прыгожым. Трэба гэта толькі зразумець.

Алесь АДАМКОВІЧ

Нашая фанатэка **У імя Хрыста, у імя Беларусі!**

У адзін з чудаўных дзён сьвята Божага нараджэння ў менскім Чырвоным касцёле імя сьвятых Алены і Сымона адбылася прэзентацыя новага выпуску сэр'і дыскаў “Беларускі Хрысціянскі хіт-2”. У перапоўненай дольнай залі касцёлу айчынныя выканаўцы хрысціянскіх сьпеваў прапанавалі свае музычныя творы, якія былі прысьвечаныя ўслаўленьню Бога, Нараджэння Хрыстовага на роднай мове. Пра праблемы і творчыя здабыткі хрысціянскага напрамку ў сучаснай беларускай папулярнай музыцы я распавядаў, калі прадстаўляў першы дыск названай сэр'і (“Беларус” № 545, чэрвень 2008 г.). І вось працяг творчай ініцыятывы, якую распачалі маладыя палітыкі, што спрычыніліся да стварэння партыі БХД (Беларускіх Хрысціянскіх Дэмакратаў). Цяпер дэвізам новага дыску стала цытата, узятая зь біблейскіх псалмаў (103:33), “Буду сьпяваць Госпаду ўсё жыццё маё, буду сьпяваць Богу майму, пакуль я ёсьць”. На маю думку, сьвярджалны сэнс гэтых біблейскіх словаў адлюстроўвае той факт, што айчынныя выканаўцы хрысціянскіх сьпеваў перайшлі да аптымістычнага погляду на будучае хрысціянскага напрамку ў беларускамоўнай музычнай культуры.

Каб упэўніцца ў такой тэндэнцыі, трэба было ня толькі ўчытацца ў сьвятыя словы, што цытуюцца складальнікамі дыска “Беларускі Хрысціянскі хіт-2”, але і паназіраць за выканаўцамі, а таксама, за слухачамі, якія прыйшлі ў гэты сьвяточны дзень на прэзентацыю дыска.

Распачаць музычную імпрэзу было даручана вядомаму беларускаму барду, песьні якога гучаць на абодвух выпусках “Беларускага Хрысціянскага хіта”, – Андрэю Мельнікаву. Асаблівыя пачуцьці слухачоў, іх гарацьня аплядысмэнты выклікаў “Гімн” на словы праваслаўнага паэта А. Бембеля (Зьніча). На канцэрце прагучала і песьня-

візытоўка А. Мельнікава “Гэта мы!” з першага выпуску зборніка. Гэтыя творы – быццам, камэртоны беларускай душы, у якой любоў да Хрыста падмацоўваецца любоўю да роднай Беларусі. У гэтым спалучэньні бачацца вытокі беларускай духовасці і моцы веры нашага народу.

Цікавымі падаліся сьпевы маладых хрысціянскіх выканаўцаў, якія пакуль не прадстаўлены на дысках сэр'і “Беларускі Хрысціянскі хіт”, але маюць усе шанцы прадстаўляць сваю творчасць на наступных кружэлах і канцэртах праекту. Маю на ўвазе дуэт сясьцёр Ганны і Ядзьвігі Багдановіч, якія прадставілі шэраг кампазыцыяў у традыцыйнай – шчырай і сьпеўнай – манеры выкананьня. І гэта ня дзіўна, бо дзяўчаты працуюць пры касцёле імя сьвятых Алены і Сымона. Іх песьні “Ля Бэтлея поле сьпіць...”, “Зорка Любоў” і іншыя творы прымаліся слухачамі вельмі гарача, агульнымі сьпевамі мэлэды і словаў тых песьняў.

Інэса Леаданская таксама прадстаўляла творчы патэнцыял тых вернікаў, якія гуртуюцца вакол духовага цэнтру, што дзейнічае пры касцёле св. Алены і Сымона. Інэса – арганістка і суправаджае сваім граньнем разнастайныя касцёльныя службы. Але яна і сьпявачка, якая стварае песьні на словы клясыкаў і вядомых беларускіх паэтаў. Нажаль, апошнім часам Інэса ня вельмі часта выходзіць на канцэртныя пляцоўкі са сваімі творами, але слухачы з цікавасьцю праслухалі выступ сьпявачкі, успомнілі твор, зь якім яна дэбютавала на першым выпуску “Беларускага Хрысціянскага хіта” – “Хрыстос уваскрос” на верш Янкі Купалы.

Сваеасаблівы сюрпрыз слухачам падрыхтаваў малады хрысціянскі выканаўца зь Вялейкі Алесь Наркевіч, які выканаў песьні на свае вершы. Строй ягоных паэтычных вобразаў вызначаецца глыбокай філязафічнасьцю, арыгінальным поглядам на зьмест хрысціянскай паэзіі і яе непарыўнай сувязь з патрыятычным пачуцьцём беларуса, які любіць Хрыста і родны край. Таму асаблівымі аваяцыямі слухачоў была адзначана ягоная песьня “Беларусь”, у якой аўтар трапна намалюваў складаны эканамічны і цяжкі моўна-культурны стан краіны. Але аўтар сьцьвярджае, што “усё-ж, Беларусь – гэта нешта другое!” Гэта “нешта другое”, на думку А. Наркевіча, палягае ў хрысці-

янскіх ідэалах, якія былі і застаюцца галоўным складнікам сьветаадчуваньня нашага народу.

Завяршыў прэзентацыю складанкі “Беларускі Хрысціянскі хіт-2” ўжо даволі вядомы і папулярны ў Беларусі прафэсійналы гурт “Псалмяры”. Нагадаю, у 2005-м годзе гурт стаў ўладальнікам гран-пры музычнага конкурсу імя Ўладзімера Мулявіна. “Псалмяры” таксама былі ўзнагароджаныя спэцыяльным прызам фэсту “Магутны Божа” за захаваньне сьпеўных традыцый. Нажаль, у гэты дзень увесь склад гурта ня змог прыехаць на прэзентацыю, і творчасць “Псалмяроў” прадстаўлялі ягоныя ўдзельнікі – сужэнцы Зьміцер і Кацярына Пятроўскія. У іх выкананьні прагучалі хрысціянскія сьпевы, якія сярод слухачоў сталі сапраўднымі гітамі – “Вечна жыві, мая Бела-

гутны Божа” М. Равенскага на верш Н. Арсеньневай. Цяпер твор гучыць у выкананьні камэрнага хору “Покліч” зь Пінску. На дыску таксама шырока прадстаўлена трыдцатыйная хрысціянская музыка ад гуртоў праслаўленьня розных хрысціянскіх цэркваў. Маю на ўвазе гурт “Дабравесьце” (цікава, што іх кампазыцыя “Веру ў Бога” аранжыраваная ў сярэднявечнай стылістыцы з выкарыстаньнем старажытнай дуды) ці “Сьвет ісьціны” з Салігорску.

Што тычыцца хрысціянскіх сьпеваў ад выканаўцаў папулярнай хрысціянскай музыкі – бардаў, рок-ці пап-гуртоў, то іх творчыя вартасьці і разьмяшчэньне на новым дыску вызначалася шляхам апытаньня сярод вернікаў. Таму бачыцца логіка ў тым, што ў трэк-ліст “Беларускага Хрысціянскага хіта-2”

Інэса Леаданская

русь”, “Зорка Шчасьця”, “На Беларусі Бог жыве” (на верш У. Караткевіча), “Я маю права на веру”, якая прадстаўлена на прэзэнтаваным дыску...

Гэтыя творы прагучалі падскляпеньнямі Чырвонага касцёлу вельмі ўзнісла і арганічна з тэматыкай сьвята Божага Нараджэння. Што выклікала ў слухачоў і вернікаў шчырыя аплядысмэнты і словы ўдзячнасьці ў адрас выканаўцаў.

Нажаль, нават гэтая двухгадзінная прэзентацыя не змагла ў поўнай меры адлюстраваць ўсю палітру музычных фарбаў другога дыску сэр'і “Беларускі Хрысціянскі хіт”. Па традыцыі новы дыск распачынаецца чарговай вэрсіяй беларускай хрысціянскай клясыкі – гімнам “Ма-

зноў трапілі кампазыцыі гуртоў “Tesaurus”, DVA, “Кадаш”, памянёных “Псалмяроў” і шмат іншых выканаўцаў. Затое пытаньне ўзнікла адносна такіх нетыповых для хрысціянскай тэматыкі выканаўцаў, як гурт “Радуніца”, музыкі якога працуюць на стыку пап-фольку і хрысціянскіх сьпеваў. Пакуль іхныя стылістычныя экспэрымэнты (“Божы народ, танцуй!”) ня вельмі краюць душу з-за таго, што мэлэды полькі ў гэтых музыкаў яшчэ ня вельмі стасуюцца з тэкстамі пра Веру ў Збаўцу. Магчыма, музыка “Радуніцы” яшчэ трэба папрацаваць над сутнасным напавуеньнем сваіх твораў, зрабіць больш пераканаўчы крок да шчырасьці ў сваёй творчасці...

Але галоўны настрой дыску “Беларускі Хрысціянскі хіт-2” вызначаюць ня скокі пад гармонікі ці “паэтычныя вынаходкі”, кшталту “Бог даў сваё спасеньне і любоў.../Мы цяпер цалкам свабодны ад граха.../” Яго ствараюць чудаўныя мэлэды і галасы аўтарак і сьпявачак Алесі Ўнукоўскай, Алесі Новік, Тацыяны Молчан і Вальжыны Цярэшчанкі, якія яшчэ раз падрэсываюць унівэрсалізм таленту беларускіх жанчын! І хоць кампазыцыі часта не вылучаюцца нейкімі кардынальнымі стылістычнымі адрозьняньнямі, асоба выканаўцаў, іх трапяткое сьветаадчуваньне робіць творы сваеасаблівымі споведзьмі жаночай душы. Як заўважыў у гэтай сувязі вядомы беларускі музычны крытык Вітаўт Мартыненка: “І хоць часам сустракаюцца аднолькавыя назвы твораў, слухач можа не турбавацца, бо калі, напрыклад, у Вальжыны Цярэшчанкі «Абба Ойча» зьяўляецца прыкладам кананічнай малітвы, дык у гурта «DVA» за гэтай назвай хаваюцца асабістыя асэнсаваньні суаўтаркі Алесі Ўнукоўскай.” Так, асабістыя асэнсаваньні аўтараў песьняў, якія прадстаўленыя на новым выпуску сэр'і “Беларускі Хрысціянскі хіт”, – бадай, самы каштоўны набытак ўсяго спеўна-хрысціянскага напрамку сучаснай беларускамоўнай папулярнай музыкі. І хоць бывае гэтыя набыткі нівеліруюцца няпэўнымі стылістычнымі экспэрымэнтамі і моўнай неахайнасьцю у тэкстах, лепшыя кампазыцыі з новай складанкі даводзяць слухачам тое, што гэты музычны напрамак у Беларусі хутка прагрэсуе, а значыць, мае ўсе шанцы быць пачутым і запатрабаваным слухачамі.

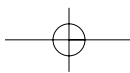
Прэзентацыя дыску “Беларускі Хрысціянскі хіт-2”, якая адбылася ў менскім Чырвоным касцёле сьвятых Алены і Сымона, яшчэ раз давяла слухачам і ўсім тым, хто сочыць за разьвіцьцём хрысціянскай музычнай культуры, што ў Беларусі зьяўляецца ўсё больш і больш таленавітых выканаўцаў, якія здольныя данесці да слухачоў высокія словы адданасьці Богу і веры ў Збаўцу. Упэўнены, што такая тэндэнцыя да творчага росту будзе спрыяць зьяўленьню новых таленавітых выканаўцаў, а таксама цікавых кампазыцыяў, якія стануць праграмнымі для будучых выпускаў сэр'і “Беларускі Хрысціянскі хіт”.

Анатоль МЯЛЬГУЙ,
музычны аналітык

Унікальныя маркі Беларускай Народнай Рэспублікі можна набыць, наведаўшы краму газэты “Беларус” у сеціве па адрасу:

www.e-krama.com Акрамя марак на сайце можна замовіць беларускія кнігі, кампакт-дыскі й касэты з запісамі беларускай папулярнай, народнай і рок-музыкі.

Зацікаўленьня могуць аформіць падпіскі на газэты й часопісы, якія выдаюцца ў Беларусі, а таксама набыць календары, паштоўкі й літаратурны альманах, выданы нашай рэдакцыяй.

Найцяквейшыя манэты

У 20-х гадох XVI-га стагоддзя з'явілася манэта, якой наканавана было стаць аздобай у грашовым абарачэнні ўсё ўсходняе Эўропы – траяк. Першыя эмсіі траякоў у тым выглядзе, у якім мы і цяпер прызнаем іх за адны з найхарошшых манэтаў нашае гісторыі ажыццявілі прускія мынцы ў Гданьску, Торуні, Каралюўцы і Эльбленгу. Адзін з бакоў клясычнага траяка месціў чатырохрадковы надпіс, які складаўся з абазначэння намінальнае вартасці і зямельнае прыналежнасці манеты, а таксама гербу і даты. На другім баку быў партрэт эмітэнта і ягоная тытулатура.

Траяк "сатырычны" 1565 г.

"адыйшоў" ад пляну па сваім дызайне, і, магчыма, у некаторай ступені, па стапе, быў траяк. Польшча магла ўзяць на адным з сеймаў пытанне аб тым, што манэты абавязкова выбіваць у поўнай адпаведнасці з ардынацыяй 1529 году, на што вялікалітоўскі бок, ня могучы супярэчыць наўпрост, адказаў здэклівай легендай, але ў адпаведнасці з патрабаваннямі да дызайну.

Дзье іншыя версіі, што сьцьвярджаюць накіраванасць эмсіі супраць польскага боку, указваюць на палітычны сэнс лезунга. Ці гэта агульны пратэст народу ВКЛ да палякаў і караля, што спрабуюць падняволіць сваёй уладзе дзяржаву, ці выкрыццё непрыхаванага здавальнення палякаў з прычыны сьмерці галоўнага абаронцы незалежнасці Вялікага Княства Мікалая Радзівіла Чорнага. Варта прыгадаць, што найма замяніла цытата з другога псалму Давыда – назоў гаспадарства. Гэткая замена была-бы надта абразьлівай, калі-б сыходзіла ад палякаў ці Жыгімонта. Тым ня менш, вядома, што Мікалай Радзівіл Чорны ў сваёй карэспандэнцыі з каралём і вялікім князем у жніўні 1564 году цытаваў адзін з псалмоў Давыда, параўноўваючы апошняга няшчасці абедзвюх Рэчаў Паспалітых з нядоляй, што чакае грахоўнікаў паводле Сьвятога пісаньня. Сам другі псалм Давыда ў агульным сэнсе сьцьвярджае богамдадзенасць зямное ўлады сваім "памазанікам" і марнатраўства тых, хто ім супрацьпастаўляецца. Гэтак, кароль нібы на манэтах пабіваў апанента ягонай-жа зброй, перасьцерагаючы, што нічога той не даможацца, калі ўжо сам "памазанік" пастанавіў далучыць Вялікае Княства да Кароны Польскае. Думаецца, гэта найбольш верагодная версія.

Апошняй, нераспрацаванай, але даволі перспэктывнай застаецца версія, што рэлігійную зброю ўжылі ў выніку рэлігійных-жа спрэчак унутры Вялікага Княства, дзе ў той час ішло актыўнае ходаньне пратэстанцтва супраць безальтэрнатыўнасці ў краіне каталіцтва, што ініцыявалася польскай партыяй на чале з каралём. Ужо ў наступным, 1566 годзе, эмсія абразьлівых траякоў была назаўсёды перапыненая.

Наступныя літоўскія траякі біў Сьцяпан Батура ў час, калі ад былое адметнае грашовае сыстэмы ВКЛ не засталася і сьляда. Ягоная мынцавая ардынацыя 1580 года была абвешчана як для наноў адкрытых польскіх, гэтак і для вялікалітоўскіх мынцаў. Гэтак пачаўся пэрыяд Рэчы Паспалітае Абодвух Народаў у мынцарстве ВКЛ, калі апошнія нічым ужо не рознілася ад польскага і суіснавала побач зь ім як складовая частка аднаго цэлага. У новай грашовай сыстэме цэнтральнае месца заняў якраз траяк. Ужо з тых часоў у дзяржаве і за мяжой пачалі актыўна падрабляць новую ўпадабаную манэту. Вядома процьма яе самых мудрагелістых тагачасных фальшэрстваў. Адылі, то быў толькі пачатак найшыршае экспансіі гэтых прыгожых манэтаў на рынкі ня толькі Рэчы Паспалітае, але і ўсё ўсходняе Эўропы.

Траяк літоўскі 1581 г.

Спраўды масавымі эмсіі траякоў сталі з узыходам на польскі і вялікалітоўскі пасады швэдзкага каралевіча Жыгімонта Вазы. Яны доўгі час заставаліся ўва ўмовах дэвальвацыі іншых гатункаў адносна высокапробнай і

жаданай манэтай, што ахвотна прыймалася ў межах краіны і шырокім фронтам вывозілася за мяжу. Вывезеныя за межы краіны прыгожыя манэты з партрэтам Жыгімонта набралі вялікую папулярнасць у іншых краях, асабліва на поўдзень ад гаспадарства і на Балканскай паўтацы, дзе таксама часта ператвараліся наўпрост у ювелірныя вырабы. У скарбах гэтых краінаў часта знаходзяць траякі з атвораў для нашэння на шыі, залачоныя манэты, і нават цэлыя кампазыцыі ў выглядзе аздобных бранзалетаў, келіхаў і г. д.

Траяк літоўскі 1595 г.

Тып траяка Рэчы Паспалітае стаўся надзвычай пашыраным дызайнавым разьвязаньнем і для ўласных эмсіяў на поўдні Эўропы. Вядомыя малдаўскія траякі, падобныя па вазе і пробе на польскія. Яны цалкам легальна выбіваліся Яромам Мавілам у 1597-1600 гадох для гандлю з РП і нават месцілі партрэт Жыгімонта Вазы. У Сяміградах траякі білі гаспадары Жыгімонт Батура, Сьцяпан Башкай, Габрэль Батура і Юры Ракочы. У далмацкай Рагузе на шырокую нагу была пастаўленая справа фальшаваньня траякоў, асабліва рыскіх, выбіваных у вялікіх колькасцях, а трохі пазней быў уведзены і собскі гатунак падобнага тыпу. Шырака ўжываліся польска-літоўскія траякі для гандлю нават з арабскімі краінамі.

Траяк курляндзкі 1598 г.

Новыя траякі, эмсіі якіх узнавіліся ў канцы 1610-х, месцілі нашмат менш чыстага срэбра, гэта значыць, былі ўжо зусім іншымі манэтамі. Ранейшыя траякі было выгодна скупаць і перарабляць на новыя, таму насельніцтва часта хавала старыя добрыя траякі, ці з большай выгодай вывозіла за мяжу. Паўстала вельмі шмат фальшэрстваў, імітуючых старыя арыгіналы, часта ў вельмі здзіўным дызайнавым разьвязаньні, з камбінацы-

Тагачасная гібрыдная падрабка траяка з авэрсам Сьцяпана і рэвэрсам Жыгімонта Вазы

яй уласцівасцяў розных манэтаў адначасова. У рэшце рэшт, было забаронена эмітаваньне ўсіх дробных наміналаў, у тым ліку і траякоў. Толькі праз шмат гадоў біццё траякоў узнавілася малымі накладамі, але гэта ўжо было стагоддзье іншых грашовых гатункаў. Новыя нізкапробныя траякі Яна Казіміра і Яна Сабескага гралі адно толькі дапаможную ролю на рынку Рэчы Паспалітае.

Дзьмітры ГУЛЕЦКІ
dhulecki@belcoins.com

Траяк прускі (м. Каралявец) 1538 г.

Праз некаторы час дайшло і да першых траякоў Вялікага Княства. Малады вялікі князь Жыгімонт Аўгуст, апошні Ягайлавіч, заняў вялікалітоўскі пасады яшчэ за жыцця бацькі, у 1544 годзе. Ён энэргічна ўзяўся за рэфармаваньне старажытнае грашовае сыстэмы Вялікага Княства, але дзейнічаў паступова і абачліва. У 1545 годзе пад кіраўніцтвам Івана Гарнастая зноў адкрылася Віленская мынца. У ёй працягнулася эмсія традыцыйных яшчэ з сярэднявечча мясцовых гатункаў манэты – пенязяў, паўгрошаў і грашоў. А ўжо налета ў Польшчы пабывала дэлегацыя ВКЛ з мэтай заключэння грашовае уніі. З 1546 года, адначасова з старымі наміналамі, у Вялікім Княстве пачаўся выпуск манэты польскага стандарту – грашоў, траякоў і шасткаў. Фактычна, у адной краіне сталі выбівацца манэты двух абсалютна розных грашовых сыстэмаў. Варта ўгадаць, што вытворца польскіх гатункаў неслы выразны экспартны характар, у той час як традыцыйныя наміналы канаваліся для курсаваньня ў самой краіне.

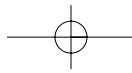
Тым разам траякі не прыжыліся. Тым больш нечаканым быў выпуск у 1562 годзе новых вялікалітоўскіх траякоў, ды не па польскай, а па старадаўняй літоўскай стапе! Пагатоў, яны мелі выразна іншы дызайн, далёкі ад пастановаў польскае ардынацыі 1529 году. Замест чаты-

Траяк літоўскі 1562 г.

рохрадковае легенды ўводзіўся надпіс у абтоку, цэнтральнае месца, як і на традыцыйных пенязях, паўгрошах і грашох, займала велічная Пагоня, а дата пераносілася на другі бок, дзе партрэт эмітэнта быў заменены на ягоную манаграму. Пазней у тым-жа годзе Пагоню зьмясьцілі ў геральдычную тарчу пад велікакняскай мітрай. Гэтак, былі парушаныя прадпісаньні польскае ардынацыі 1529 году. А 1565-1566 гадамі датуецца адна з найзнакамітшых манэтаў нашае гісторыі – "сатырычны" траяк з чатырохрадковай легендай QVI HABITAT IN COELIS IRRIDEBIT EOS ("Абывталі нябёсаў пасмяюцца з вас"). Дагэтуль сярод дасьледнікаў няма згоды што да значаньня гэтае легенды. Безумоўна толькі тое, што ўсе версіі можна падзяліць на дзье асноўныя падгрупы – траяк выбіваўся з санкцыі альбо вялікалітоўскага, альбо польскага боку.

Даволі верагоднай выглядае версія, што прычынай зьяўленьня "сатырычных" траякоў сталася незадавальненасць польскіх вярхоў у адхіленьні мынцарскае палітыкі краіны (нагадаем, што ў гэты час манэты ВКЛ былі выбіваныя і для Польшчы) ад узятага курсу да задзіночаньня грашовых сыстэмаў, што ўжо поўнай хадой ішоў да завяршэння. Грашовы гатунак, які ў 1562 годзе

Мая і твая Беларусь вачыма мастака Яўгена Шатохіна

З сярэдзіны лістапада па канец сьнежня ў Нью-Ёрку ў грамадзкай зале будынку Катэдральнага сабора сьв. Кірылы Тураўскага, дзе размясціўся Беларускі Музэй (401 Atlantic Ave., Brooklyn, NY 11217), праходзіла выстава “Мая і Твая Беларусь” вядомага беларускага мастака-графіка Яўгена Шатохіна.

На яе адкрыцці палітык і мастацтвазнаўца старшыня КХП БНФ Зянон Пазняк распавеў пра суполку “Пагоня”, сябрам якой зьяўляецца мастак Яўген, яе стварэнне, дзейнасць ды ролю, якую яна адыгрывае, у адраджэнні беларускай культуры і сьведасьці нацыі. Ён вельмі высока ацаніў мастацтва Я. Шатохіна, падкрэсліў дасканаласць ягоных акварэльных і, зробленых простым алоўкам, краявідаў і партрэтаў простых і мужных вясковых людзей.

Пасьля Яўген Шатохін коратка, але эмацыйна распавёў пра сябе: “Мая маці беларуска. Я нарадзіўся ў Пінску, але доўгі час не адчуваў сябе беларусам. Аб’ездзіў Поўнач Расеі, Заходнюю Эўропу. Мог-бы прыямліцца ў Маскве ці Пецярбургу, але вабіла, клікала дадому Прыпяць, Беларусь – толькі там я адчуваў сябе шчаслівым. Найпаўней як беларускі мастак я раскрыўся, калі ўліўся ў адраджэнскі рух. Важную ролю ў фармаваньні маіх поглядаў адыграў Зянон Пазняк. Ганаруся тым, што балятаваўся ў дэпутаты ад тагачаснага БНФ “Адраджэньне” і што ў Сойме Партыі БНФ працаваў з Васілём Быкавым. І цяпер я ўпэўнена магу сказаць, што я – паляшук, Я – БЕЛАРУС” – прамовіў мастак і, раптоўна, расчуліўся, камок падкаціў да горла, ён змоўк на некалькі імгненьняў. Крыху адварнуўшы твар, каб іншыя ў зале ня ўбачылі, як магутны мужчына зь сівымі валасамі каўтаў няпрошаныя сьлёзы. Але ў зале ўжо хлюпалі насамі жанчыны, размазвалі далонямі нафарбаваныя вейкі, і нават мужчыны расчулены пачалі церці вільготныя вочы...

Затым меў слова нядаўні старшыня і адзін з заснавальнікаў Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання Антон Шукелойць, які адзначыў, што ў розных краінах вызвольныя рухі ўзначальвалі людзі розных “палітычных” прафэсій, а на Беларусі вызвольны адраджэнскі рух знаходзіцца пад вялікім уплывам людзей

мастацтва. Насамрэч, цяжка не адзначыць ролю творцаў у вяртанні беларусаў да нацыянальнай ідэі на розных этапах Адраджэньня. Так было стагодзьдзе назад, так ёсьць зараз. Творчасць многіх мастакоў, у тым ліку Яўгена Шатохіна, – яркі таму прыклад.

Яўген Шатохін з 1982 году зьяўляецца сябрам Саюзу мастакоў і радным Берасьцейскай абласной філіі Беларускага саюзу мастакоў, а таксама заснавальнікам дзіцячай школы выяўленчага мастацтва ў родным Пінску. Гэта чалавек з выразнай творчай і грамадзянскай пазыцыяй. З 1990 па 1999 год ён быў дэпутатам Пін-

прыватных зборах Нямецчыны, Францыі, Бэльгіі, Вялікай Брытаніі, Фінляндыі, Паўднёвай Афрыкі, Эгіпту, ЗША і Расеі. У Паўночнай Амэрыцы Яўген Шатохін выстаўляецца ўпершыню. Мастак прывёз з сабою 60 твораў, але прадставіў спачатку толькі 24, выкананыя ў ягонай улюбёнай тэхніцы алоўкам і акварэллю на паперы. Акварэльныя краявіды ўражваюць адмысловай кампазыцыйнай ўраўнаважанасьцю, прасторавай і паветранай перспэктывай, надзвычайнай прызрыстасьцю і дакладнасьцю кожнага мазка, а гульня цёплых і халодных колераў прымушае фарбы гучаць напоўніцу.

чаваю гульні святла і ценю. Сьпешныя, нібы калючыя штрыхі (бы аловак баіцца не пасьпець за думкай) ідуць ад характара мастака, яго эмацыйнай натуры і ўпэўненасьці ў сваім воку і цьвёрдай руцэ.

Акварэльныя краявіды Шатохіна – поўныя рамантыкі. А часам, пакуты і боль непрыгладжанай сумнай рэальнасці, льюцца з палотнаў. У сваіх творах мастак жыве з трывогай, болям і любоўю да роднага Пінску, Беларусі і ўсяго сьвету. Ён адлюстроўвае занябаныя палацы часоў Вялікага Княства Літоўскага, апусьцелыя вёскі, напаўразбураныя храмы. Ён малюе тое, што зьнікае і выклікае сумную горч, і тое, чым ня можна не любавашца. Яго карціны – песьня прыгажосці сьвету, яго графіка алоўкам – шэдэўральная. Партрэты абветраных твараў працавітых беларускіх людзей – гэта ня проста падабенства з натурай, а, як кажучь, “схоплены” вобраз, раскрыты характар, унутраны сьвет кожнага. Зноў-жа, тут ня знойдзеш ніводнае лішняе рысачкі, зробленай майстрам алоўка. Цэльнасьць малюнку надае ня столькі завершанасьць, колькі характэрнасьць... Геніяльна!

Уся творчаць Шатохіна падкрэслівае цяжкі лёс Бацькаўшчыны і супярэчлівы шлях кожнага з нас да Беларусі, маёй і тваёй...

14 сьнежня 2008 году экспазыцыя персанальнай выставы мастака Яўгена Шатохіна зьявілася. Да таго-ж туды дадаліся новыя творы мастака, зробленыя пад час ягонага побыту ў Амэрыцы. Менавіта ў Нью-Ёрку распачата новая нізка пад умоўнай назвай “Беларуская Амэрыка”. У экспазыцыю патрапіла некалькі партрэтаў дзеячоў сучаснай эміграцыі.

Такаса экспануецца адзін з варыянтаў партрэта Канстанціна Астрожскага (Ворша. Ноч перад бітвай), над якім мастак працуе ня першы год. Лейтматывам новых твораў мастака зьяўляюцца мясціны, зьвязаныя з імём Тадэўшкі Касцюшкі. Малюнкi, зробленыя ў Амэрыцы, мастак разглядае як матэрыял для будучай працы ў Беларусі, куды ён хутка вярнецца.

Выстава працуе. Распавесці пра акварэлі і графіку Яўгена Шатохіна – усё адно што пераказаць словамі музычныя творы. Іх трэба бачыць.

Валянціна ЯКІМОВІЧ

Новыя працы зь нізкі “Беларуская Амэрыка”.

скага гарадскога Савета дэпутатаў і старшынём камісіі па культуры, справах рэлігіі ды спорту. Зьяўляецца сябрам Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі БНФ.

У 1992 годзе ён атрымаў стыпэндыю творчай майстэрні “Альтэна” у аднайменным нямецкім горадзе. У 1993 ганарваўся французскім мэдалём Conseiller General a Corbie. У 1997 і 2003 гадох мастак узнагароджваўся прызамі Conseiller General a Peronne. У 2002 годзе ён атрымаў прыз Нацыянальнай асамблеі Францыі, а ў 2003 годзе – статус ганаровага грамадзяніна французскага гораду Albert, яшчэ праз год – мэдаль гораду Peronne. У 2004 быў адзначаны мэдалём Беларускага саюзу мастакоў “За заслугі ў выяўленчым мастацтве”.

Творы Я. Шатохіна знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музэі Беларусі, у дзяржаўных зборах Пінска, Берасьця, у дзяржаўных музэях Украіны, Расеі, ў

Мастак не імкнецца да фатаграфічнай дакладнасьці ні ў краявідах, ні ў партрэтных малюнках. Ён складае вобразы свайго ўласнага суб’ектыўнага ўяўленьня і засяроджваецца на галоўным, як у краявідах, так і ў партрэтах, каб зрабіць іх выразнейшымі. Партрэты вылучаюцца дакладнасьцю вобразаў і характараў, калі мастак з мноства дэталей вылучае самыя характэрныя і значныя, пакідаючы часам, нібыта незавершанымі некаторыя дэталі малюнка, які толькі выйграе ад гэтага. Мастак выдатна адчувае момант, калі яму трэба спыніцца, што надае малюнку асаблівую сьвежасьць.

Алоўкавыя малюнкi творцы прыцягваюць увагу арыгінальнасьцю кампазыцыі, яснасьцю задумы і цьвёрдасьцю кожнай лініі. Тут ня знойдзеш аніводнага лішняга штрыха ці плямы. Прысутнічае абсалютная дасканаласьць графічнага малюнка, выразныя чорна-белыя кантрасты ды велі-

Новая кніга

Васіль ЯКАВЕНКА.
Нячывелле. Апавяданні, публіцыстыка, дакументы.
Мінск. 2008 г. 432.

Новая кніга пісьменьніка Васіля Якавенкі – гэта па-грамадзянску шчыры і патрыятычна ўзрушаны водгук на падзеі свайго часу. Зборнік складаецца з двух разьдзелаў. У першым, асноўным, разьдзеле – апавяданні, нарысы, інтэрвію, публіцыстычныя артыкулы з канца 80-х гадоў мінулага стагодзьдзя да апошняга часу. Некаторыя зь іх былі напісаныя ў разьліку на расейскамоўную прэсу і ўключаныя ў зборнік на расейскай мове.

У другім разьдзеле – хроніка пераломнага або перабудовачна-адраджэнскага часу, які яшчэ не закончыўся; пададзена яна ў выглядзе палымяных лістоў, зваротаў, пратаколаў БНФ, публіцыстычна-мастацкіх твораў, напісаных як аўтарам, так і да аўтара.

На пачатку трохі аб слове “нечывелль”. “Чывель”, паводле аўтара кнігі, калісьці азначала

прытомнасьць. А “нечывелль” – нечаканая бяда, няшчасьце, насланьне. Усё гэта адносіцца, напэўна, да долі Беларусі.

У кнізе надрукаваныя аж 69 твораў самых розных літаратурных жанраў, і ўсіх іхлучыць любоў да Бацькаўшчыны-Беларусі, яе людзей, мовы, гісторыі і незалежнасьці. У гэтым выяўляецца вялікі і шчыры патрыятызм В. Якавенкі як пісьменьніка і палітычнага дзеяча, якому лёс Беларусі ляжыць блізка да сэрца.

Як можна было спадзявацца, у кнізе шмат пішацца аб ініцыятывах і пачынальнях Мартыралёгу Беларусі і Беларускага Народнага Фронту. Усё гэта дэталіна апісана і пацьверджана рознымі дакументамі. Аўтар па ведамляе шмат дэталей з часоў узнікненьня МБ і БНФ. Падчас заснаваньня БНФ паўставалі адміністрацыйныя і ідэалагічныя пытаньні, якія трэба было грунтоўна абмяркоўваць і разьвязаць. Адном з важнейшых было пытаньне падыходу БНФ да камуністычнай улады, яе прад-

стаўнікоў і наёмклятуры. Сярод заснавальнікаў БНФ былі тады самыя розныя, часам дыямэтральна процілеглыя апініі ў гэтым пытаньні.

Вельмі цікавыя запісы з падарожжаў у Армэнію і Ўкраіну.

Кніга “Нечывелле” чытаецца з падвоеным пачуцьцём – з радасьцю і са смуткам і абурэньнем. Радзе тое, што ёсьць яшчэ у Беларусі шмат людзей, якія актыўна абараняюць беларускасьць, незалежнасьць краіны, а перад усім мову. Аднак, на вялікі жаль, некаторыя факты, паданыя ў кнізе, сумныя і прыкрыя. Іх падаецца нямала, але я ўспомню наступныя тры.

Прэзыдэнт Беларусі так выказаўся аб беларускай мове: “... На беларуском языке говорят люди, не умеющие ничего делать, а только говорить на белорусском языке...” Так сказаў чалавек, які ўвёў так зьнае двухмоў’е! Паколькі беларуская мова зьяўляецца афіцыйнай мовай, зацьверджанай Канстытуцыяй, вышэйпададзенае выказваньне

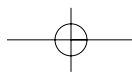
абражае ня толькі беларускамоўных людзей, але і Канстытуцыю краіны.

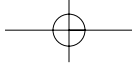
У лістападзе 2002 году амбасадар ЗША падчас спатканьня з прэзыдэнтам Беларусі зьвяртаўся да яго па-беларуску, на што той адказаў па-расейску. Гэта ёсьць сумны прыклад двухмоў’я.

Сп. П. Брыгадзін, былы беларускі міністар, сказаў аб беларускай мове наступнае: “Мова ня зьнікне. Намі заўважана, што чым больш мы прышчаем, тым больш жадаючых вучыцца па-беларуску...” Тут ужо адкрыта гаворыцца аб ціску на беларускую мову. Шчырае, але абуральнае, выказваньне былога міністра нагадвае словы царскага генэрала Мураў’ева-вешальніка, які сказаў, што расейская школа ў Беларусі мусіць зрабіць тое, чаго не зрабіў расейскі багнэт.

Кніга “Нечывелле” ёсьць цікавая, павучальная і вартасная. Каб ацаніць яе цалкам, трэба яе прачытаць.

Міхась ШВЭДЗЮК

Беларусь-Амэрыка: лёсы землякоў

Морыс ГІНДУС (1891-1969)

школу, але гарадское жыццё нудзіла яго, не давалі спакою ўспаміны пра сялянскае дзяцінства ў Беларусі.

Пасьля сканчэння Стайвэзонт-школы Морыс паехаў па аб'яве наняцца ў парабкі да заможнага фэрмэра ў паўночнай частцы штату Нью-Ёрк — у мястэчку Брукфілд. Морыс з асалодаў узяўся за працу на гаспадарцы, земляробства і дагляд жывёлы. Пры гэтым ён кемліва адзначаў для сябе адрознасьць мэнталітэту, спосабаў гаспадараньня і тэхнічных начыньняў амэрыканскага фэрмэра і беларускага селяніна ў пачатку 20 ст. Пазьней гэтыя ўражаньні стануць матэрыялам ягонай кнігі “Зялёныя сусьветы: нефармальнае кроніка” (1938) і аўтабіяграфіі “Падарожны ў двух сусьветах” (1971).

Адчуўшы цягу да пашырэння сельскагаспадарчых ведаў, Морыс хацеў вучыцца на агранома, але замест таго мусіў запісацца ў Калгэйт-каледж у Гамілтэне, Нью-Ёрк. Там ён вывучаў сацыяльныя навукі, ня страціўшы, аднак, цікавасьці да сялянства і земляробчай працы.

Скончыўшы каледж, Морыс працаваў з публічнымі лектарамі-асьветнікамі, шмат паездзіўшы па Амэрыцы.

Затым ён паспрабаваў сілы ў журналістыцы, пішучы пра сялянскія і зьвязаныя з Расеяй тэмы. Першым ягоным

посьпехам стала сэрыя артыкулаў пра канадзкіх духабораў, пратэстанцкую сялянскую сэкту, пераезду якой у Канаду, ратуючы ад рэпрэсіяў царызму, паспрыяў Леў Талстой.

Затым, пасьля рэвалюцыі й Грамадзянскай вайны ў Расеі Гіндус напісаў кнігу “Расейскі селянін і рэвалюцыя” (1920), а ў 1924 г. атрымаў прапанову ад часапіса “Сэнчуры” напісаць сэрыю артыкулаў пра зьмены ў Савецкай Расеі, правёў некалькі месяцаў у Савецкім Саюзе. Нягледзячы на тое, што Гіндус паўсюль піша пра “Расею”, “расейскага селяніна” — ён апісвае ў асноўным свае родныя мясьціны, Случчыну, і беларускіх сялянаў — суседзяў і сяброў дзяцінства. Гіндус з цеплынёй і пяшчотай апісвае сялянаў, іхныя заботы і праблемы, штодзённае жыццё і зьмены, якія прынесла рэвалюцыя.

Гіндус яшчэ шмат разоў наведваў СССР, і заўсёды завітваў у свае родныя мясьціны, кожны раз натуючы зьмены і пералом ў жыцці вёскі. Матэрыялы з паездак сталі кнігамі “Ўзараная зямля” (1926), “Выкаранае людства” (1929), “Чырвоны хлеб” (1931), “Вялікі наступ” (1933), дзе аўтар з грунтоўным аналітычным развагамі, і з фатаграфічнай увагай да дэталю дае шырокую карціну калектывізацыі, індустрыялізацыі і сталінскага “вялікага скачка”, якія з хрус-

катам пракаціліся па чалавечых лёсах, у тым ліку ў Беларусі.

У гады 2-й Сусьветнай вайны Гіндус працаваў карэспандэнтам “Нью-Ёрк Гэральд” у Савецкім Саюзе і напісаў шэраг кніг пра змаганьне супраць гітлярызму. Цікавыя ягоныя ўражаньні ад наведваньня Слуцку ў лістападзе 1944 г., і шэраг іншых матэрыялаў. Пасьля часовай фасцынацыі Сталінам на хвалі эўфарыі канца вайны, Гіндус у сваёй заўсёднай цывязой манэры аналізуе савецкі рэжым і агонюю нялюдскую сутнасьць у кнігах “Крызіс у Крамлі” (1953), “Хата без страхі” (1961), “Чалавечая дылема Крамля” (1967). Гіндус зрабіў моцны інтэлектуальны уплыў на свайго пляменьніка Мільана Гіндуса (1916-1998), вядомага літаратуразнаўцы, прафэсара Чыкагскага ўнівэрсытэту.

Морыс Гіндус, які, між іншага, быў спадарожнікам Бэрнарда Шоў у ягонай паездцы ў СССР, стаў адным з аўтараў, па кнігах якога амэрыканцы ўспрымалі савецкі рэжым і атрымлівалі інфармацыю пра зьмены ў Саветах. Для беларускага чытача ў кнігах Гіндуса шмат неацэннай інфармацыі пра жыццё беларускай вёскі ў 1920-я-1930-я гг., найменш задакумэнтаваны і апісаны час. Уважлівы аналітычны погляд і аналіз робяць надзвычай цікавым чытвом кнігі, дзе Гіндус згадвае свае дзіцячыя гады на Случчыне, параўноўвае жыццё беларускага селяніна і амэрыканскага фэрмэра.

Архіў Морыса Гіндуса, які можа хаваць шмат невядомых пакуль цікавостак, захоўваецца ў Калгэйт-каледжы ў Гамілтэне, Нью-Ёрк.

Віталь ЗАЙКА

Пісьменьнік і журналіст, вядомы спэцыяліст па Савецкаму Саюзу і асабліва на сялянскай тэме Морыс Гіндус нарадзіўся ў вёсцы Вялікае Быкава на Случчыне, дзе прайшло ягонае дзяцінства. Гэбрайскае сям'я Гіндусаў займалася сялянскай гаспадаркай — нярэдка ў той час зьява сярод гэбраяў Беларусі. Гэбраяў-земляробаў называлі “ішэўнікамі”.

Краявіды Случчыны, суседзі-беларусы, сялянская доля на ўсё астатняе жыццё засталіся ў душы Морыса, выліліся на старонкі ягоных кнігаў. Морыс пачаў вучобу ў гімназіі ў Слуцку, пасьля сьмерці бацькі сям'я Гіндусаў у 1905 г. перабралася ў Амэрыку, у Нью-Ёрк. Сталі жыць у наёмнай кватэры на ніжнім Іст-Сайдзе на Мангэтане, у клясычным, шмат апісаным у літаратуры прыстанішчы гаротных імігрантаў Нью-Ёрку. Морыс працаваў і вечарамі наведваў

Ліст ў рэдакцыю

Чаму яна вярнулася?

Гісторыя Тані Казыра з'явілася ў сьвет 16-гадовая дзяўчына прыехала ў ЗША ў дзевяты раз па праграме “Дзеці Чарнобыля” і вырашыла застацца. Але калі ёй павінны былі даць від на жыхарства, чамусьці яна перадумала.

Афіцыйная прычына — “сумавала па родных”. Здаецца, усе

зразумела, але бацька дзяўчыны, які жыў за сьцяной ад яе бабулі, ніколі не пацікавіўся, як жыве ягоная дачка. Сваю маці Таня называла цёткай Сьветаі. Здаецца, сытуацыя зразумелая. Адзіны любімы чалавек — бабуля — была рада, што ўнучка цяпер жыве ў добрай сям'і, дзе аб ёй клапацяцца.

Чаму-ж сапраўды яна вярнулася?

Пасьля рашэньня дзяўчыны застацца ў ЗША чыноўнікі неаднаразова наведвалі бабулю Тані, адразу пазбавілі яе апыкунтства над унучкай і належнай за гэта грашовай дапамогай. Мабыць адбылося яшчэ нешта, пра што мы зараз ня ведаем, бо ніхто аб гэтым гаворыць ня будзе. Баяцца...

Пасля Танінага выпадку Лукашэнка падпісаў указ, які абмяжоўвае ўзрост дзяцей, выяжджаючых за мяжу, а таксама колькасць выезду ў адну краіну.

Адвакат Тані Казыры Крыстафэр Кероскі ня згодны з абвінавач-

ваньнямі на адрас дзяўчынкі і сям'і Запатаў, якая яе прымала ў ЗША: “Тысячы амэрыканскіх дзяцей едуць за мяжу, а замежнікі прыяжджаюць да нас у ЗША ў рамках абменных праграмаў, — гаворыць ён. — Бываюць выпадкі, калі дзеці застаюцца. Аднак гэта не прыводзіць да дыпляматычных крызісаў. Чаму беларускія ўлады так востра рэагуюць на ўсё гэта?”

Пра гэта можна толькі здагадацца.

Хрысціна ШКУРАТАВА

“БЕЛСАТ”у дзякуй!

Дзякаваць Госпаду Богу, нарэшце і ў мяне зьявілася магчымасьць глядзець тэлеперадачы на роднай мове. Амаль год я збіраў грошы на спадарожніковую антэну, якая каштавала 700 грыўнаў (каля \$150), і зараз маё жыццё стала камфортнейшым. Валодаючы шэрагам моў, я маю што глядзець, пераключаючы адзін канал на другі. Беларускамоўны, нажаль, усяго адзін, а вось польскамоўных — 48, ня-

мецкамоўных — 7, франкамоўных — 21. Ёсьць магчымасьць глядзець перадачы на славенскай, харвацкай, сэрбскай, македонскай, гішпанскай, партугальскай, расейскай ды шэрагу іншых моваў. Але №1 — “Белсат”.

Ад 18.00 менскага часу “Белсат” пачынае сваю працу выпускам навінаў “Аб'ектыў”, які ў паўнейшым варыянце паўтараецца а 21-й гадзіне. Хутка будзе месяц, як я пачаў глядзець “Белсат”. Першы тыдзень глядзеў усё, што ішло, але ўжо на другім тыдні пачаў выбіраць, бо на “Белсат”, скажам, няма спартовых перадач, а я заўзятар розных відаў спорту, таму глядзець футбольшыя матчы мушу на тых каналах, дзе іх транслююць. Часам даводзіцца выбіраць паміж фільмам на беларускай мове і футбольнай гульні!

Скажу шчыра, калі на “Белсат” ідуць праграмы цыклю “Блізкая гісторыя”, то ўжо ніякі футбол мяне не прымусіць пераключыцца на спартовы канал, бо я вельмі люблю слухаць мілагучную мову Вячаслава Ракіцкага, ягонае ўступнае слова да перадач гэтага цыклю.

Юрась Каліна — стваральнік фільмаў “Партызанская школа”, “Пагоня за праўдай” — дапамог мне лепш зразумець тыя беларускія рэаліі, якія прымушаюць моладзь да эміграцыі.

Дзякуй сп. Каліну за ягоную працу, якую ён, грамадзянін Польшчы беларускага паходжання, так самаахвярна вядзе ўжо не адзін год!

Другая перадача, якая мяне зацікавіла на “Белсат” — гэта ток-шоў “Форум”, якую вядзе журналіст Эдуард Мельнікаў з Вільні. Хачу сказаць, што гэтая перадача мяне не пакідае раўнадушным, я з вялікай цікавасьцю сачу за дэбатамі, якія адбываюцца ў віленскай студыі “Белсату”. Вось і апошні раз сядзеў ля тэлевізара і слухаў сп. сп. Лябедзьку, Канавальчыка, Атаманчыка, Шылу з вялікай цікавасьцю, у думках адзначаючы, з кім пагаджаюся, а з кім не. Такія перадачы вельмі патрэбныя.

Канешне, мастацкае афармленьне на “Белсат” сьціплае, мстачковага ўзроўню, але зразумела, што яны ня маюць дастаткова сродкаў, каб усё зрабіць так, як хочацца, каб было на высокім узроўні. Як той казаў, дзякуй і за тое, што ёсьць!

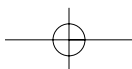
Я зычу калектыву “Белсату” новых дасягненьняў ў працы і мару пра той час, калі перадачы будуць пачынацца не ад 18-й гадзіны, а ад 6-й раніцы.

Жыве Беларусь! Жыве “Белсат”!

**Пятрусь КАПЧЫК,
г. Ізяслаў, Украіна**

Таняна Казыра

“Беларуска-расейскі” і “Расейска-беларускі” слоўнікі Яна Станкевіча на паперы і CD

Ідэя перавыдаць “Беларуска (вялікалітоўска)-расійскі слоўнік” Яна Станкевіча сьпелілася сярод зацікаўленых асобаў даўно. Хоць выданьне, якое пабачыла сьвет у канцы 1980-х коштам Беларускай фундацыі імя Лява Сапегі (заснаванай самім Яна Станкевічам незадоўга да сьмерці), было далёкае ад строгіх лексыграфічных канонаў, яно карысталася надзвычайным попытам сярод беларусаў у краі. Акурат у меру вычарпаньня накладу пачала цыркуляваць ідэя перавыдаць гэтую грандыёзную працу, якая ўключае каля 58 тысяч слоўнікавых артыкулаў і мае аб’ём каля 140 друкарскіх аркушаў і 1 300 старонак. З гледзішча аб’ёму і запатрабаванасьці гэта, бясспрэчна, найбольшае дасягненьне беларускай паваеннай эміграцыйнай лексыкаграфіі, калі ня ўсёй несавецкай беларускай лексыкаграфіі ХХ ст.

Прынцыпы перавыданьня адразу сталі прадметам спрэчак. Разглядалася ідэя перавыдаць слоўнік факсымільным спосабам — г.зн. з найменшымі затратамі, але разам з усімі недапрацоўкамі, якімі грашыла першавыданьне. Разгарэлася дыскусія, ці не перавыдаць слоўнік пасья такой перапрацоўкі, якая б далёка не адыходзіла ад арыгінальнай аўтарскай рэдакцыі, г.зн. фактычна без навуковай рэдактуры, абмежаваўшыся толькі касмэтычнымі карэктарскімі праўкамі.

Але і гэтую ідэю давалося адкінуць, у тым ліку дзякуючы пярэчаньням супраць арыгінальнай абцэды, згодна зь якой і выйшла першавыданьне. Трэба прызнаць, што Станкевічаў варыянт беларускай абцэды меў вельмі абмежаваны ўжытак, які, здаецца, ня выйшаў за межы яго аўтарскіх працаў. Захаваць яе ў перавыданьні азначала ўкладніць карыстаньне слоўнікам для новых пакаленьняў чытачоў.

Таму ўрэшце ініцыятыўная група прыняла сьмелое і амбітнае рашэньне: ня толькі перавыдаць слоўнік зь перастановай слоўнікавых артыкулаў і грунтоўнай

навуковай рэдактурой, але распрацаваць на падставе гэтай працы якасна новыя прадукты. Гаворка ідзе пра выданьне на яго базе “Расійска-беларускага (вялікалітоўскага) слоўніка”, а таксама выпуск абодвух слоўнікаў ня толькі на паперы, але і на кампакт-дысках для сучасных “прасунутых” карыстальнікаў.

Рэалізацыя гэтага пляну запатрабуе ня толькі вялікіх высілкаў і сродкаў, але і расцягненьца на досыць доўгі час. Праца ўжо пачалася — творчы калектыў вядзе дадрукарскую падрыхтоўку першага, беларуска-расейскага слоўніка. Думаю, што выпадае спыніцца на наступных стадыях рэалізацыі праекту.

Да канца траўня 2009 мяркуецца напісаць уступны артыкул для перавыданьня, у якім будуць выкладзены яго прынцыпы, а таксама зрэдагаваць, зьвярстаць і вычытаць матэрыялы зь “Беларуска(вялікалітоўска)-расійскага слоўніка”. Пад рэдактурой тут разумеецца:

— перастанова структура частак арыгінальных матэрыялаў згодна з агульнапрынятай беларускай абцэдай;

— праўка слоўнікавых артыкулаў, у тым ліку мадэрнізацыя расейскамоўнай часткі слоўнікавага рэгістра;

— праўка бібліяграфічнага апісаньня ілюстрацыйнага матэрыялу;

— спрашчэньне структуры слоўніка шляхам выдаленьня лішніх прыкладаў словаўжываньня;

— праўка слоўнікавых артыкулаў на беларускай мове, у тым ліку ўдакладненьне лексычных значэньняў, калі яны не адпавядаюць анульнапрынятым сучасным;

— упарадкаваньне бібліяграфіі, правядзеньне яе ў адпаведнасьць з сучаснымі навуковымі патрабаваньнямі;

— на чымта таксама стварэньне сьпісу загалавочных лексэм (вакабулярыя).

У канцы траўня 2009 ініцыятыўная група плянуе ў цэлым скончыць работу над папраўленай і дапрацаванай рэдакцыяй “Беларуска-расейскага слоўніка”, якая

плянуецца аддрукаваць накладам 1000 асобнікаў паміж пачаткам чэрвеня і канцом верасьня 2009 году. Паралельна мяркуецца зацьвердзіць канцэпцыю “Расейска-беларускага слоўніка” на шэрагу brainstorming meetings з удзелам экспэртаў, а таксама напісаць да яго ўступны артыкул, у якім будуць выкладзеныя прынцыпы яго падрыхтоўкі.

За час ад пачатку кастрычніка 2009 г. і да канца сакавіка 2010 г. плянуецца перакласці слоўнікавы матэрыял зь “Беларуска-расейскага слоўніка” на расейскую мову і ў цэлым закончыць падрыхтоўку “Расейска-беларускага слоўніка”. Матэрыялаў “Беларуска-расейскага слоўніка” будзе не хапаць для стварэньня паўнавартэрага расейска-беларускага слоўніка, бо яго сэмантычныя гнёзды не пакрываюць усіх расейскіх сэмантычных гнёздаў (сэмэмаў) (таму іх давядзецца распрацоўваць на матэрыяле расейскіх паняцьцяў) і, наадварот, для некаторых зь іх даюць празьмерна шмат матэрыялу. Рэалізатары праекту маюць разьвязаць гэтую праблему пры дапамозе перагрупаваньня слоўнікавых артыкулаў згодна зь лёгкай расейскай мове, стварэньня арыгінальнага расейскамоўнага слоўнікавага рэгістра, выдаленьня лішняга ілюстрацыйнага матэрыялу, напрыклад, прыкладаў словаўжываньня на беларускай мове, удакладненьня лексычнай сэмантыкі. Магчыма стварэньне сьпісу загалавочных лексэм (вакабулярыя).

У канцы сакавіка 2010 г. ініцыятыўная група плянуе ў цэлым скончыць працу над новым слоўнікам і перадаць падрыхтаваны матэрыялы на карэктурку і вёрстку. Да канца лета 2010 г. мы пастараемся вырабіць арыгінал-макет выданьня, а да

лістапада 2010 выдрукаваць новы слоўнік накладам 1000 асобнікаў.

Да канца 2010 г. мяркуецца завершыць лічбавую апрацоўку абодвух слоўнікаў, праграмаваньне, распрацоўку спецыяльных сродкаў электроннай навігацыі па слоўніках, у тым ліку пошукавых сэрвісаў, а таксама апублікаваць слоўнікі на кампакт-дыску.

Ініцыятыўная група, якая займаецца ажыцьцяўленьнем праекту, складаецца з галоўнага рэдактара часопіса “ARCHE” Валера Булгакава, рэдактара газэты “Наша Ніва” Рамана Маладзьяшына, рэдактара Галіны Рабянковай і макетаваньніка Сяргея Кандраценкі. У меру рэалізацыі да праекту будуць прыцягнутыя і іншыя супрацоўнікі. Да групы экспэртаў належаць Юры Пацюпа, Юры Бушлякоў і Зьміцер Саўка.

Ініцыятыўная група ўжо атрымала абяцаньне ад міжнародных установаў пакрыць частку коштаў выданьня, а на рэшту давядзецца спадзявацца на беларускае грамадзтва і ўстановы дыяспары.

Перакладныя слоўнікі Яна Станкевіча патрэбныя як беларусам у Беларусі, гэтак і ў замежжы. На жаль, беларускія дзеці ўсё часцей вучаць беларускую мову не ад мамы і таты ці ад дзядулі і бабулі, а па слоўніках. З такімі слоўнікамі вучыць яе будзе куды лягчэй. Мы зьвяртаемся да ўсіх беларусаў добрай волі паспрыць таму, каб гэтыя слоўнікі пабачылі сьвет.

Інфармацыю, як перадплаціць слоўнікі і куды слаць ахвяраваньні, можна будзе пабачыць у наступных нумарох газэты.

Ад ініцыятыўнай групы — Валер БУЛГАКАЎ

Сяргей Трыгубовіч віншуе сяброў і знаёмых з Новым 2009 годам і Калядамі і жадае добрага здароўя і посьпехаў.

Сяброў, знаёмых і ўсіх суродзічаў віншуе з каляднымі сьвятамі **Якуб Сапегынскі** і зычыць правесці іх у добрым настроі.

Віншую шчырага беларускага патрыёта зь Віцебску **Яна ТАЛ-ПЫГУ** з днём нараджэньня, Зычу посьпехаў у працы, штодзённага шчасся ды моцнага здароўя на ўсе 100 гадоў жыцьця!!!
Пятрусь КАПЧЫК, сябра з Украіны

Віншую дарагую **Валянціну ЯКІМОВІЧ** з днём нараджэньня. Зычым здароўя і радасьці, творчых посьпехаў, натхненьня і ўсяго самага-самага найлепшага.
Сябры

“БЕЛАРУС” бясплатна надрукуе кароткія прыватныя аб’явы некамэрцыйнага характару, віншаваньні, запрашэньні, спачуваньні ды інш. Наконт разьмяшчэньня рэкламы кантактуйце рэдакцыю.

НА ВИДАВЕЦКІ ФОНД “БЕЛАРУСА” АХВЯРАВАЛІ:

А. і Н. Вакуліч100
А. Завістовіч100
А. Маркевіч100
А. Мерляк100
С. Трыгубовіч75
Я. Сапегынскі60
М. Баяроўскі50
А. Жызьнеўскі50
К. Канах50
Ю. Лапіцкі50
А. Мацюх50
А. Пранцэвіч50
Н. Прылажынская	50
Н. Рэвоцкая50
С. Сарагавец50
А. Шукелойць50
А. Груша30
У. Дрозд30
М. Сагановіч30
М. Таранкевіч30
М. Аляксандар20
В. Колас20

Усім шчыры дзякуй!

БЕЛАРУС
Газэта Беларусі у Вольным Сьвеце

Выдае штотысячна:
Беларуска-Амерыканскае Задзіночаньне
Сусьветнае сеціва: baza-belarus.org
Падпіска \$50 на год.
Чэкі выпісвайце на **BIELARUS**

BIELARUS
Belarusian Newspaper in the Free World

Published monthly by
Belarusian American Ass'n, Inc.
Subscription \$50 yearly
Make checks payable to **BIELARUS**

Рэдагуе калегія.
Адказны рэдактар Марат КЛАКОЦКІ
Падпіска Сяргей ТРЫГУБОВІЧ

Артыкулы, падпісаньня прозьвішчам ці ініцыяламі, могуць зьмяшчаць паглядзі, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.
Перадрук дазваляецца толькі пры ўмове зазначэньня крыніцы.

© **BIELARUS**, 2009

Адрас для допісаў і кантактаў:
BIELARUS
P.O. Box 3225
Farmingdale, NY 11735
E-mail:
hazetabelarus@att.net
Сусьветнае сеціва:
www.bielarus.org
ISSN 1054-9455
Адказнасьць за зьмест рэкламы нясе рэкламадаўца.

Напагатове!
Браты й сёстры, адгукніцеся!
Усе, хто мае ці меў дачыненне да Беларускага скаўтынгу. Таксама ўсе, хто мае якія-небудзь звесткі па гісторыі Беларускага скаўтынгу: матэрыялы, публікацыі, форму, знакі, нашыўкі, фатаздымкі.
Каардынаты для сувязі:
e-mail: vitebskscouts@inbox.ru
skype: [pan.sowa](https://www.skype.com/name/pan.sowa)
tel: **+375296098147**
Паштовы адрас:
Аляксей Дазорцаў
вул. Фрунзэ, 22 – 80
г. Віцебск 210023
BELARUS